

— Кэриэстэбил —

Ийэбит баара буоллар...

Е.Т. Кондратьева 1941-1945 сс. Аҕа дойду Улуу сэриитин сылларыгар Кыайыы иһин сыралаах үлэтэ үрдүктүк сыаналанан, "1941-1945 сылларга Аҕа дойду Улуу сэриитигэр килбиэннээх үлэтин иһин" И.В. Сталин мөс-сүөннээх мэтээлинэн наҕараадаламмыта. Кини үөрэхтээх, идэлээх киһи буоларга мэлдьи дуулуһара. Ол баҕатын толороору, Дьокуускай куоракка кэлэн үөрэнэн, бэтэринээринэй санытаар идэтин ылыта. Ол кэнниттэн дойдутугар Ньурбага кэлэн, саҥа тэриллит бэтэринээринэй станцияҕа үлэтинэн кириэн, бочуоттаах сынныаланҥа тахсар диэри, ол да кэнниттэн, ханна да халбарыйбакка биэр тэрилтэбэ энкилэ суох, туох баар кыһамнытын, сатабылын ууран, элбэх дьон хайбабылын ылан үлэлээн кэлбитэ.

1954 сыллааха Маалыкайтан төрүттээх Давыдов Николай Степановичка кэргэн тахсыбыта. Олорун доҕорун көрсөн, бэйэ-бэйэлэрин өйөһөн, өйдөһөн, дьоллорун холбоон үс уол оҕоломмуттара. Онтон дьылба хаан онҕоуутунан кэргэнэ Ньурба наспотугар атыһытынан үлэни ылдыһан, эдэр сааһыгар суорума суолламмыта.

Ийэбит Евдокия Тимофеевна үс кыра уолаттарынан тулайаах хаалан, оҕолорун атахтарыгар туруоран, үөрэхтээх дьон онҕорор түбүгү түспүтэ. Кини дьолугар үс уолаттара утуу-субуу оскуоланы бүтэрэн, үрдүк үөрэх кыһатыгар үөрэнэн араас идэни ыллалар. Ийэбит барасхан, аны оҕолорун олохторун онгостоллоругар көмөлөһөн, сүбэ-ама буолан үгүстүк түбүгүрэр кэмигэр, кэргэнин ийэлээх аҕата,

убайдара Семен Степанович Давыдов күүс-көмө буолбуттара. Уолаттара бары дьонго-сэргэбэ, аймахтарыгар убаастанар үлэни дьон буолдулар. Ити барыта ийэ, Евдокия Тимофеевна сыралаах үлэтин, кыһамнытын, тапталын түмүгэ буолар.

Күндү ийэбит 8 сиэн, 12 хос сиэн миннигэс сыттарын билэн, кинилэр тутарыгар кыһаллан, көрсөн-харайсан, сүбэ-ама буолан олоҕу баар. Сиэннэрэ бары үрдүк үөрэхтээх дьон буолалларыгар төһүү күүс буолбута.

Евдокия Тимофеевна улахан, киэн аймах саамай ытыктанар, убаастанар, сыаналанар истинник, иһирэхтик саныыр киһилэрэ буолар. Кини куруук үөрэ-көтө сылдьара, оҕолуу ыраас дууһалааҕа, амарах, аһыныгас сүрэхтээбэ, дьонго-сэргэбэ аламаҕай майгылаах буолан, кинилэр куттарындьэрин тутара.

Күн күбэй ийэбит, эбэбит барасхан кыра уолун соһумардык сүтэри кутурбана сүрэгин ортотунан ааспыт, күннээҕи кыһалҕатын, хомолотун кимиэхэ да соннообокко, олох ыарахаттарын барытын соҕотох саныыр сүгэн, күн сириттэн күрүннэр диэри, ыарыы туһунан биэр тылы сангарбакка, сунгарбакка барахтаата.

Тапталлаах күндү ийэбит, эбэбит, хос эбэбит биһигини төрөтөн, үлэһит, үөрэхтээх гына улаатыннартаан, өйөбүл, тирэх буолбукка мунура суох махтанабыт. Эн ситэри олоҕортох олоххун оҕолорун, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр салгыахтара, эн сырдык ыраас мөссүөгүнүн умнубаттар уонна хаһан да умнуохтара суоҕа.

Уолаттара, кийиттэрэ, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ, чугас аймахтара.

Тапталлаах оҕом, кэргэним, аҕабыт, убайыт **КОНОНОВ Анатолий Петрович** олус соһумардык, хомолтолоохтук биһиги кэксэбиттэн туорабыта 2015 съл муус устар ыйын 23 күнүгэр номнуо 40 хонугун туолар.

Күндү киһибиһит Анатолий Петрович 1958 съл сэттиннэ ыйын 17-с күнүгэр Ньурба улуунун Октябрьскай

Ахтабыт, саныыбыт, суохтуубут

нэһилигэр Акулина Ивановна, Петр Семенович Кононовтар дьэ кэргэт-тэригэр бастакы күүтүүлээх оҕонон күн сирин көрбүтэ. Ийэ-аҕа сылаас тапталларыгар угуттанан, икки кыыс, биэр уол оҕо убайдара буолан, оҕо сааһа иллээх-эйлээх дьэ кэргэнтэ дьоллоохтук ааспыт.

1976 сыллааха Антоновка орто оскуолатын бүтэрибэ уонна ытык иэһин толорон Сэбиэскэй Аармыйа кэксэтигэр икки съл сулууспалаан кэлбитэ. Красноярскайдаағы Сибирскэй технологическай институтка икки съл үөрэнэн баран, сөбүлээбэккэ урайан кэлэн Ньурбатаағы мяскокомбинатка үлэбэ кирибитэ.

2002 сыллааха олунньу ыйтан төрөөбүт түөлбөтигэр - Антоновка олохсуйан, олоҕун аргыһа Елизавета Прокопьевналыын үлэни өрө тутан, сылгы-сүөһү бөбөгүн ниһтэн, Антоновка сэлэиннэһитин бас-көс ыалларын биридэстэрэ буолбуттара.

Биһиги Толябыт - кырдыбас ийэ тапталлаах оҕото, 5 оҕо амарах аҕата, дьоһун, үлэһит ыал аҕа баһылыга, ула-

ханлык убаастанар, ытыктанар убай - барыбытыгар куруук үтүөнү барарара, күһү-кыаҕа тийэрэһин ийэтигэр, биһигэ төрөөбүттэригэр, чугас аймахтарыгар көмөлөһө сылдьара.

Ыарахан ыарыыга ылларан да баран, хаһан даҕаны "ыалдыбын" диэбэ-тэбэ. Кини күүстээх санаатын, тулурун, олоххо дьулуруун сөбүөххэ эрэ сөп.

Күндү киһибиһит, быдан дьылларга быраһаай. Эн сырдык мөссүөгүн биһиги өйбүтүгэр-санаабытыгар инээн истин-сылаас тапталынан өрүүтүн сыдыһаа сылдьыаҕа, эн тускунан үтө өйдөбүл хаһан да умнулло суоҕа.

Биһиги ыар кутурбаммытын тэнгэ үлэстэбит, күүс-көмө, сүбэ-ама буолбут бар дьоммутугар - урууларбытыгар-аймахтарбытыгар, чугас дьоммутугар, добогторбутугар барҕа махталытын тиэрдибит.

Барыгытыгар бары үтүөнү, үчүгэ-йи, доруобуйаны баҕарабыт.

Ийэтэ, кэргэнэ, оҕолоро, балтылара, чугас аймахтара.

— Реклама —

Продаю
1996 с., үчүгэй туруктаах, лебедкалаах УАЗ-тент, Логосол М-7 мини-пилоара. **8-914-268-11-03, 8-914-234-98-55.** Частный дом с усадьбой в с.Антоновка, электроотопление, рядом школа, д/сад, магазин, можно в рассрочку. **8-914-109-56-72.**

За умеренную цену: аппарат для мойки машины, набор ключей САТА, компьютерный стол, фреза, шлифмашина ленточная. Все в отличном состоянии. **8-914-109-56-72.**

Лодочный мотор Вихрь-30 с электро-стартером, с рулем, с запчастями. **8-914-293-21-23.**

Убайаанҥа, баанньык аттыгар турар 3 хостоох, уунан ититилэр дьэни (63 кв.м.) атыһылыбыт. Хаһаайына суох туран, сылытыгыгар-уотугар ботуччу изстээх. Ыһын баһалаах ол иһи төлөрүтэн докумуонун онҕорорго көмөлөһүүн наада. Буруунунан кэлин тутулу-бут дьоһун дьэ. **Тел. 2-38-02, 8-914-293-59-30**

Очень хорошая 2-комнатная б/у квартира в каменном доме, 58 кв.м., не требующая ремонта, солнечная сторона, 3 этаж, стеклопакеты, входная металлическая дверь в кв.Энергетик №75. Стоимость квартиры 2 млн. 800 тыс. руб. +

полностью укомплектована красивой, качественной мебелью, бытовой техникой и всем остальным для проживания + рубленая баня, кладовка, большой огород и две теплицы. Стоимость всего этого 600 тыс. руб. Реальному покупателю торг. **8-914-286-36-63.**

Уголки новые пластмассовые 40x40 2 шт. по 3 м., электролобзик Смоленск б/у недорого, новый маленький эл.кипятильник 0,5 кВт, новый большой эл.кипятильник 1,2 кВт, армированная новая плотная пленка 20,5 м.х2 м., новые 2 серые плотные шторы с рисунком розы ш. 2,66, дл. 2,83, новые 2 коричневые плотные шторы с рисунком Золотистый колос ш. 2,46, дл. 2,76, коричневое б/у покрывало с ободками на 2-хспальную кровать недорого, металлические б/у канистра 10 л., 2 шт. по 4 л. **8-914-286-36-63.**

1-комнатная б/у квартира с верандой в 4-хквартирном доме, земельным участком в кв.Энергетик, рядом остановка, д/сад, магазины. **8-914-298-30-40, 8-924-362-74-67, 8-962-733-74-62.**

Ньурба к. киинигэр 3 хостоох квартира. **Тел. 3-41-53, 8-962-739-99-26.**

А/м ЗИЛ-131 (бортовой) ОТС, все работает, пробег 12 000 км., много запчастей, рассмотрим варианты. **8-924-769-61-02.**

1-комнатная квартира 112 серии в Якут-

ске по ул.Ново-Карьерная (Сайсары), 3 этаж, 38 кв.м., 1998 г. постройки, лоджия, натяжные потолки, кладовка, возможна ипотека, рассрочка, цена 3 млн. 700 тыс. руб., возможен торг. **Все вопросы по WhatsApp 8-914-292-57-89.**

Новый 6-ядерный заводской сборки компьютер, а/м УАЗ 2003 г.в., а/м Тойота Королла (г/п) 2002 г.в. **Тел. 2-32-33, 8-914-293-52-79.**

3-комнатная б/у квартира с отдельным входом и участком. **8-914-281-96-07.**

1-комнатная б/у квартира 33 кв.м. в новом каменном доме в Убаяне. **8-914-104-68-67.**

2-хэтажный частный дом 1993 года постройки, 119 кв.м., со всеми хоз. постройками, септик. **8-914-280-80-67, 8-924-466-33-55.**

Холодильник-морозильник Бирюса 4-х секционный в хорошем состоянии за 10 тыс. руб., ноутбук Леново в отличном состоянии за 12 тыс. руб. **8-914-262-97-25.**

Участок под гараж по ул.Кузакова около котельной "Поле". **8-914-100-94-78.**

Куплю
Местный картофель. **Тел. 2-06-53.**

Услуги
Услуги водовоза 1 бочка - 100 руб. **8-914-283-20-34, 8-914-253-21-02.**

<p>Күндүтүк саныыр убайыт, Хорула с. олохтооҕо</p> <p>ТОБОНОВ Алексей Егорович күн сириттэн барбытынан кэргэнигэр Елена Алексеевна, кыһыгар Дунаҕа, ийэтигэр, эдэһийдэригэр, убайыгар дириг кутурбаммытын биллэрэбит. Аһыгытын тэнгэ үлэстэбит.</p> <p>Убайаантан Федотовтар.</p>	<p>Кэллигэбит Ушканова Александра Анатольевна кини дьэ кэргэнигэр тапталлаах ийэтэ, эбэлэрэ, хос эбэлэрэ, Маалыкай олохтооҕо, үлэ бэтэрээнэ, потребкооперация туйгуна</p> <p>ИВАНОВА Татьяна Семеновна ыарахан ыарыттан олохтон барбытынан дириг кутурбаммытын тиэрдибит.</p> <p>Маалыкай оскуолатын кэксэтиибэ.</p>
<p>Биһигэ үлэстэбит кэллигэлэрбитигэр Матрена Егоровна, Варвара Егоровна тапталлаах ырааттара, ийэлэригэр тапталлаах уола</p> <p>ТОБОНОВ Алексей Егорович ыарахан ыарыттан күн сириттэн барбытынан дириг кутурбаммытын тиэрдибит.</p> <p>Хоруллаттан Анна Сымьытова, Варвара Николаевна.</p>	<p>Биһиги тэрилтэбитигэр үтө субоастаахтык үлэлээн сылдьыбыт потребкооперация туйгуна, үлэ бэтэрээнэ, Маалыкай олохтооҕо</p> <p>ИВАНОВА Татьяна Семеновна ыарахан ыарыттан күн сириттэн өлөн туораабытынан чугас дьонугар дириг хомолтобутун холбуубут.</p> <p>"Кооператор" кэксэтиибэ.</p>
<p>Ньурба улуунун Хорула нэһилигин "Байар" тэрилтэ үлэһитэ Тобонова Елена Алексеевна кэргэнэ, Тобонова Евдокия Алексеевна амарах аҕата</p> <p>ТОБОНОВ Алексей Егорович бу съл муус устар 14 күнүгэр ыарахан ыарыттан ылдыһан күн сириттэн суох буолбут хомолтологур биһиги бука бары холбообут. Ийэтигэр, ыраатыгар, эдэһийдэригэр, табаарыстарыгар, туох баар аймах-билэ дьонунурун дириг кутурбаммытын биллэрэбит.</p> <p>Антоновкаттан кырдыбас эдэһийит Лисэ, Дьокуускайтан Сэргэйдээх, Москвадан Колялаах, Ньурбаттан Лааһардаах, Антоновкаттан Кылыяровтар, Михайловтар, Эдэһийтэн Григорьевтар, бука бары Ивановтар, Антоновкаттан бары Ивановтар, таһыт Суочут оҕолоро Алексей, Василий, Анна Ивановтар, Сунтаартан Катя Коротова уонна кинилэр дьэ кэргэттэрэ.</p>	<p>Ыкса ыалбытыгар Анатолий Алексеевич кэргэнэ, оҕолоругар ийэлэрэ, сыбаптыгар Александра Анатольевна, кийипитигэр Людаҕа, хос сиэннэригэр эбэлэрэ, убаастабыллаах үлэ, тыыл бэтэрээнэ, Маалыкай олохтооҕо</p> <p>ИВАНОВА Татьяна Семеновна эмискэ ыарахан ыарыттан күн сириттэн туораабытынан бары чугас дьонугар, аймахтарыгар дириг кутурбаммытын холбуубут.</p> <p>Маалыкайтан Саввиновтар, Иннокентьевтар, Николаевтар, Намтан Ядринскайлар.</p>
<p>Күндү дьүөгэбитигэр Дунаҕа уонна кини ийэтигэр Елена Алексеевна, эбэтигэр Мария Львовна, аймахтарыгар тапталлаах аҕата, кэргэнэ, уола, убайдара, ырааттара</p> <p>ТОБОНОВ Алексей Егорович ылдыһан олохтон туораабытынан дириг кутурбаммытын тиэрдибит, хомолтобутун холбуубут.</p> <p>Алена Иванова, Люда Тобонова, Наташа, Вика Чочановалар.</p>	<p>Биһигэ үөрэммит дьүөгэбитигэр, табаарыспытыгар Ушканова Александра Анатольевна, кини дьэ кэргэнигэр биһигэ төрөөбүт балтыгар, убайыгар, ыраатыгар тапталлаах күн-күбэй ийэлэрэ, эбэлэрэ, хос эбэлэрэ. Маалыкай олохтооҕо</p> <p>ИВАНОВА Татьяна Семеновна күн сириттэн күрэммитинэн дириг кутурбаммытын холбуубут, аһыгытын тэнгэ үлэстэбит.</p> <p>Биһигэ үөрэммит кылааһыгар оҕолоро, кылаас салайааччыта Надежда Григорьевна.</p>
<p>Күндүтүк саныыр дьүөгэбитигэр Елена Алексеевна тапталлаах кэргэнэ, кыстара Дунаҕа аҕата, Хорула нэһилигин олохтооҕо, табаарыспыт</p> <p>ТОБОНОВ Алексей Егорович ыарахан ыарыттан күн сириттэн барбытынан дириг кутурбаммытын тиэрдибит.</p> <p>Ньурбаттан Гая, Данил Ивановтар.</p>	<p>Күндү балтыбыт, эдэһийит, Маалыкай олохтооҕо, үлэ бэтэрээнэ</p> <p>ИВАНОВА Татьяна Семеновна бу дьыл муус устар 15 күнүгэр уһун ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан кэргэнигэр Анатолий Алексеевичка, убайыгар Сергей Семеновичка, бары чугас аймахтарыгар, оҕолоругар, сиэннэригэр дириг кутурбаммытын биллэрэбит.</p> <p>Таайа Николай Наумович Николаев, кини кэргэнэ Елена Никифоровна уонна оҕолоро, сиэннэрэ.</p>
<p>Күндү биһигэ үөрэммит табаарыспыт, Хорула олохтооҕо</p> <p>ТОБОНОВ Алексей Егорович уһун ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан кэргэнигэр Елена Алексеевна, кыһыгар Дунаҕа дириг кутурбаммытын тиэрдибит.</p> <p>Биһигэ үөрэммит оҕолорун.</p>	<p>Биһигэ үөрэммит табаарыспытыгар, дьүөгэбитигэр Федотова Светлана Ивановна тапталлаах ийэтэ, Акана олохтооҕо, үлэ, тыыл бэтэрээнэ</p> <p>АФАНАСЬЕВА Марфа Даниловна олохтон туораабытынан дириг кутурбаммытын биллэрэбит.</p> <p>Акана оскуолатын 1975 с. ыулуһа.</p>
<p>Күндү санаспыт</p> <p>ВАСИЛЬЕВА Августина Дмитриевна эмискэ күн сириттэн күрэммитинэн кэргэнигэр, кыһыгар, аймахтарыгар, добогторугар дириг кутурбаммытын тиэрдибит.</p> <p>Аканаттан Васильевтар.</p>	<p>Биһигэ үөрэммит табаарыспытыгар Толяҕа ийэтэ, Акана нэһилигин олохтооҕо, үлэ-тыыл бэтэрээнэ</p> <p>АФАНАСЬЕВА Марфа Даниловна ыарахан ыарыттан орто дойдуттан букатыннаахтык барбытынан дириг кутурбаммытын тиэрдибит.</p> <p>Аканаттан биһигэ үөрэммит оҕолоро.</p>
<p>Күндү ийэбит, эбэбит, хос эбэбит, Ньурба улуунун Акана-Чкалов олохтооҕо, тыыл үлэ бэтэрээнэ</p> <p>ГРИГОРЬЕВА Татьяна Яковлевна бу дьыл муус устар 18 күнүгэр ыарахан ыарыттан 90 сааһыгар орто дойдуттан букатыннаахтык барбытын билэр дьонноругар дириг кутурбаммытын тиэрдибит.</p> <p>Кыргыттар, уолаттара, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ, кийиттэрэ, күтүөттэрэ.</p>	<p>Күндү дьүөгэбитигэр, спорт бэтэрээнэ Федотова Светлана Ивановна, кини дьэ кэргэнигэр, биһигэ төрөөбүттэригэр тапталлаах ийэлэрэ, эбэлэрэ, Акана олохтооҕо, үлэ, тыыл бэтэрээнэ</p> <p>АФАНАСЬЕВА Марфа Даниловна олохтон туораабытынан дириг кутурбаммытын биллэрэбит.</p> <p>Акана бэтэрээн спортсменнара.</p>
<p>Убаастыыр кырдыбас эдэһийит, тыыл бэтэрээнэ</p> <p>ГРИГОРЬЕВА Татьяна Яковлевна ылдыһан өлбүтүнэн оҕолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр дириг кутурбаммытын тиэрдибит.</p> <p>Маартан, Ньурбаттан Афанасьевтар.</p>	<p>Ньурбатаағы искусство оскуолатын кэксэтиибэ Саха сирин үөрэтиитин туйгуна, үлэ бэтэрээнэ, нуорут маастара, эһии үөрэхтээһин ЦДОД үрдүк категориялаах педагога</p> <p>ПРОТОДЬЯКОНОВА Лариса Николаевна</p>
<p>Кийипитигэр, санаспыттар Тамира Егоровна, кини биһигэ төрөөбүттэригэр тапталлаах ийэлэрэ, эбэлэрэ, Чкалов олохтооҕо, үлэ, тыыл бэтэрээнэ</p> <p>ГРИГОРЬЕВА Татьяна Яковлевна олохтон туораабытынан дириг кутурбаммытын тиэрдибит.</p> <p>Аканаттан Тороховтар, Николаевтар.</p>	<p>эмискэ ылдыһан биһиги кэксэбиттэн туораабытынан дириг кутурбаммытын кэргэнигэр Михаил Васильевичка, оҕолоругар Анитаҕа, Димаҕа тиэрдибит.</p>
<p>Биһигэ үөрэммит табаарыспытыгар Тамираҕа ийэтэ, Акана нэһилигин олохтооҕо, үлэ-тыыл бэтэрээнэ</p> <p>ГРИГОРЬЕВА Татьяна Яковлевна ыарахан ыарыттан орто дойдуттан букатыннаахтык барбытынан дириг кутурбаммытын тиэрдибит.</p> <p>Аканаттан биһигэ үөрэммит оҕолоро.</p>	<p>РФ суруналыстарын Союзун чилиэнэ Протодыяконов Михаил Васильевичка тапталлаах кэргэнэ, оҕолоругар ийэлэрэ</p> <p>Лариса Николаевна</p> <p>эмискэ ылдыһан олохтон барбытынан дириг кутурбаммытын тиэрдибит.</p> <p>Улуус суруналыстары.</p>
<p>Маалыкай оскуолатыгар ситиһилээхтик үлэни сылдьар биһигэ үөрэммит добогтор, 4 "б" кылаас ролкомун бэрэссэдээтэлигэр Ушканова Александра Анатольевна, кэргэнигэр Коляҕа күн күбэй ийэлэрэ, оҕолоро эйэс эбэлэрэ</p> <p>ИВАНОВА Татьяна Семеновна күн сириттэн күрэммитинэн дириг кутурбаммытын холбуубут, аһыгытын тэнгэ үлэстэбит.</p> <p>Ньурбаттан Кеша, Маалыкайтан Саша учуутала Изабелла Петровна, биһигэ үөрэнэр добогторо, төрөспүттэр.</p>	<p>Аймах-билэ дьоммутугар, биһигэ үөрэммит үлэстэбит дьүөгэлэригэр, добог-атас дьонугар биһиги таһыыр ийэбит, эбэбит, балтыбыт, эдэһийит, кийипит, санаспыт, оскуола кийриэн иннинэ саастаах иити уһуһааныгар уһун күмгэ үлэстэбит</p> <p>СОКОЛОВА Федора Прокопьевна 65 сааһыгар бу дьыл муус устар 21 күнүгэр ыарахан ыарыттан олохтон туораабытын иһитиннэрэбит, дириг кутурбаммытын биллэрэбит.</p> <p>Оҕолоро, сиэннэрэ, эдэһийдэрэ, балтылара, күтүөттэрэ, аймах-билэ дьыно.</p>

ХАҢЫАТ
1937 СЫЛТАН
ТАХСАР

САХА РЕСПУБЛИКАТЫН НЬУРБА УЛУУХУН ХАҢЫАТА

НЬУРБА

12+

2015 жыл
Муус устар
22 күнэ
Сэрэдэ
31 №
(11368)

ТЭРИЙЭЭЧЧИЛЭР: СР Правительствота, Ньурба улуунун "Ньурба" ("Огни Ньорбы") хаһыат редакцията" автономнай тэрилтэ

Уруккута лесопуун оннугар тэриллэбит "Масстрой" ХЭТ кэнники кэмнэ үлэтин хайысхатын лаппа кэнэттэ. Оттук маһы бөлэмнээһини таһынан, тутуу уонна өрөмүөн үлэтигэр күүскэ ылсан үлэлээбитэ хаһыс да сыла. Ньурба куорат Ыччат микро-оройуонугар толору хааччыллыылаах 10 дьыэни тутан үлэбэ киллэрбитэ, дьилэр хаһаайыттарын булбуттара. Аны 3 улахан дьыэни тутан бүтэрэн эрэр. Ону сэргэ тэрилтэ үлэтигэр нэһилиэккэргэ бытыллар тутуу-өрөмүөн үлэтигэр эмиэ кытталлар.

"Масстрой" ХЭТ генеральной дириэктэрэ Торохов Владислав Афанасьевичтын тэрилтэ үлэтин-хамнаһын уонна инники былааннарын туһунан сэрэгэстибит.

- Тэрилтэбэ бастайааннай 15 үлэһит баар, - диир киһи. - Бары күүстэрин-уохтарын үгэнигэр сылдыар эдэр дьоннор. Тиэхиньикэбит - 3 "Урал" массыына, 1 омук манипуляторы, 1 "Беларусь" тыраахтыр уонна 1 УАЗ-фермер. Сүрүн үлэбит - мас бөлэмнээһинэ буоллабыт. Былырын 400-тэн тахса кубометр мас кэрдиллэн бэрлэмнэммитэ. Аһыйаба оттук маһынан атыылааммыта. Уоннаабытын тутуу үлэтигэр туттарга анаан пилорамаба хайыттаран, эрбэтэн лафет, хаптаһын таһаарбыппыт.

Антоновкаба "Биһик" оҕо саадын дьыэтин хапытаалынайдык өрөмүөннээбиппит. Акылаатыттан сафалаан сарайыгар тийэ барыта уларыйбыта. Быһатын эттэххэ, барытын санаттан кэриэтэ туппуппуг. Манна улуус бүддьүөтүттэн 8 мөл. тахса солк. көрүлүүбүтэ. Итини таһынан Хорулаба спорт-саала дьыэтин хапытаалынайдык өрөмүөннээбиппит. Барытын көтүрэн, аннын бетоннаа-

- **Үлэ кэлэктииптэригэр** -

"Масстрой" ХЭТ былаана элбэх

быппыт. Ааркатын анара эмиэ көтүрүлэн хаттаан тангыллыбыта. Итинэн 7 мөл. солк. суумалаах үлэ толоруллубута. Бу үлэ "Мин Сахаам сирэ - XXI үйэбэ" Үтүө дьыала хамсааһынын дириэксийэтигэр уонна анара улуус бүддьүөтүттэн үбүлэммитэ.

Кировка ууну ыраастыыр ыстаансыа дьыэтэ тутулунна. Уу кутулар улахан иһиттэрдэх буолан, дьыэ кээмэйэ улахан: 12 м усталаах уонна 9 м кэтиттээх, 6 м үрдүктээх.

Тутуу-өрөмүөн үлэтигэр туһаныллар тиэхиньикэ ороскуотун сабыныга сайынгы кэмнэ пароммутун сайын аайы Дьаархан аннынан Марха өрүһү туоратыыга үлэлэтэбит.

- Быйылгы сылытын ханнык үлэтигэр сафалаатыгыт?

- Бу сылга даһаны син-биир маһы бөлэмниир үлэттэн сафалаабыппыт. Бүдүү өрүс унуор Антоновка сиригэр дэлээнэ анаппыппыт. Мас бөлэмнээһинигэр 15 киһи үлэлиир. Масытын базабытыгар киллэрэн сытыарабыт. 8 миэтирэ усталаах лафеты таһаарабыт, хаптаһын эрбэтэбит. Дьыэ тутуутугар буруус мастары атылаһан афалабыт. Былырын 300 кубометр кэлбитэ. Бу сайын эмиэ атылаһан афалар былааннаахпыт.

Быйылгы былааннаах үлэбит туһунан эттэххэ, Октябрьскый нэһилиэккэ "Общественно-досуговый центр" дьыэ эбийиэк тутуутугар аукционга кыайдыбыт. Сэбиэскэй Сойуус Геройа Н.Н.Чу-

совской скверин таһынаабы уулуссаба 9x8 миэтирэ иэннээх улахан саба балаһана тутулуохтаах. Кыһыннары үлэлиир курдук бырайыактаммыт. Бырайыагы "Стройтехнология" ХЭТ онорбут. Быйыл балаһан ыйыгар тутан үлэбэ киллэриэхтээхпит. Сотору үлэтин сафалаахпыт. Базабытыгар гараж тутуохпуг.

- Тыа сиригэр да, улуустар кииннэригэр да дьылэргэ толору хааччыллыыны киллэри дьон олохтоох таһымын үрдэтигэр сүрүн үлэ буолар. Дьон ирдэбил даһаны үрдээн, маньык дьыбэ наадылар буолла.

- Ньурба куоратын Ыччат микро-оройуонугар учаастактары ылан эрдэ 2 этгээстэх толору хааччыллыылаах 10 дьыэни тутан атылаабыппыт. Мин көрдөхпүнэ, билигин бириддиэлэн дьоннор дьылэрин уруккулуу 4 мүнүк дьыэ буолбака, тас көстүүтэ

тупсафай уонна сонун буоларын курдук туттар буолан эрэллэр. Маньык дьылэр судургу оноһуулааха холоотоххо, сыаналара син үрдүк, ол эрээри дьон үчүгэй көстүүлээххэ бафара, тардыһар буолла.

Биһиги тэрилтэбит кэнники итинник дьылэри тутууга ылыста. Быйыл эмиэ манна, Ыччат микро-оройуонугар, 3 улахан дьыэни тутан бүтэрэн эрэбит. Бэйэбит трансформатор туруоран, баһаналарын бөлэмнээн уот киллэртэриппит. Бу сайын бүтэриэхпит. Дьылэр 9-туу суотай учаастактаахтар. Электро-уотунан сылыттыыга холбонорго тусулуобуйа ылбыппыт. Дьылэр иэннэрэ - 150 кв. м. Бастакы этгээскэ - саала, куукуна, гардеробнай, санузел уонна хаһаайыстыбаннай хос буолуохтаах, иккис этгээскэ - 3 утуйар хос. Улахан стеклопакет түннүктэрин Новосибирскайтан афалтарбытым. Дьыэ сыаната 1 кв. миэтирэтэ - 20-22 тыһ. солк. Ол эбэтэр ити атылаһанар дьылэр сыаналара 3 мөл. солк. буолар. Ыччат микро-оройуона Ньурба к. кииниттэн чугас буолан кэскиллээх, манна чугас оскуола уонна оҕо саала тутулуохтаах. Манна элбэх эдэр ыаллар олоролор. Урут уу хонооччу, ону көрө сылдьан, уу аһарын курдук хоруу хастарбытым.

- Кириис кэмигэр дьон удамыр софус сыаналаах дьыбэ наадылар. Чөкө софус дьыэ көрөргө даһаны кэм чэлчэки, сылааска орос-

куота даһаны кэм кыра буолара өйдөнөр. Орто дохуоттаах ыл эһиги дьыбэтигэр сананыан сөп дуо?

- 1 мөл. солк. сафалаан 2 мөл. солк. дьыри харчылаах, дьылэниэн бафалаах эдэр ыаллар аһыйаба суохтар. Кинилэргэ анаан дьылэри тутуубу, сирбит суоҕа харгыстыыр. Ньурба куорат сирэ уопсайынан кырыымчык. Эрдэ анаппыт сирбитигэр 13 дьыэ тутубут, итиэннэ үлэлээн дьыэ тутарбытыгар сирбит суох. Тутуу үлэтигэр элбэх дьыэ тутарды сир ылан үлэлиир хаһан бафара ордук. Матырыяалларын афаларгар барыстаах, инники үлэн даһаны чуолкай буолар. 3 уонна итинтэн элбэх оҕолоох ыалларга анаан Антоновкаба Лэппириэн дьыэ саһа микро-оройуон тутулуохтаах. Онно дьыэ тутуутугар ылсан үлэлэһэргэ былааннабыт.

- "Масстрой" ХТ аһарда дьыэ тутуутунан эрэ дьырыктаммат, тас эпсий матырыяалларын эмиэ афалан атыылыыр. Дьон эһигиттэн ордук хайдах матырыяаллары хото ыларый?

- Винил өһнөөх тимиэр эпсий матырыяалын атылаабыппытын дьоннор хамаатык атылаһаппытара. Итиэннэ удамыр сыаналаах пластик эпсий матырыяала атылааммыта. Итини кэбирэх буолуо, биһиги усулуобуйабытын тулуйуу суоҕа дьыччилэр эмиэ бааллара. Антоновкаба туппуг 3 дьыэбит оннук эпсийдэнэн турар, хаһан даһаны алдыамматах, бөҕө эбит.

Биһиги Биисинэс-инкубаторга баарбыт. Ким биһиги өһөбүтүгэр наадылар кэлэн билсэн сөп. Үлэбит төлөппүнэ 2-43-44.

Геннадий АНТОНОВ.

- **Тыа хаһаайыстыбата** -

Кыстык дьыл кэмнэн

Күндээдэ нэһилиэгин дьаһалтатын тыа хаһаайыстыбатыгар испэсэлиһэ Игорь Саввинов иһитинэрэринэн, нэһилиэккэ кыстык дьыл кэмнэн. От тийбэт "Күндээдэ" ААУо бу күннэргэ нэһилиэк иһитин уонна Ньурбачаантан 100-тэн тахса тоннаны атылаһан, отун таһынан олодор.

Быйылгы кыстык сылыгы ыарахаттардаах буолла. Сылыгы хаһар сирдэригэр сыһыыга ыһан аһатарга анаан, от состортообуттар. Маассабай төрөөһүн сафаланан эрэр. Ый сангатынаабы отчуоттан көстөрүүнэн, 150-чатарбийах төрөөбүт. Нэһилиэккэ 509 ыһанар ыһах кыстаан турар. Бургунастар элбэхтэр. Биэ аһаана - 700. Чааһынайдарга уонна тэриллээх хаһаайыстыбаларга бириддиэлэн биэ төрөөһүнэ сафаланан эрэр. Кыстыгы этэнгэ туоруурга бары кыахтар бааллар.

Сыл устата 641 үтү туттарар былааннаахтар. Саамай элбэх былааннаахтар: "Күндээдэ" ААУо - 400 т, "Күндээдэ" сүөһү иититин кэпэрэтиибэ - 74 т, "Саввинов" бааһынай хаһаайыстыбата - 66 т, "Сандалы" бааһынай хаһаайыстыба - 31 т, "Кыым" - 21 т уо.д.а. "Саввинов" бааһынай хаһаайыстыбата былырын Грант ылыбыта. Оттугар "Беларусь" тыраахтыр энтин ылыммыта. Үчүгэйдик үлэли сыл-

дьаллар. 1 кыбаартал түмүгүнэн нэһилиэккэ үт софотуопкатын көрдөрүүтэ кыра - 32,7 т үт тутулунна. Ол эрээри былааны ситиһиэхтэрэ дии саныбын. Ыһахтар маассабай төрүүтүгэр сафаланна. Биир бааһынай хаһаайыстыбаты дьыэ кэргэн фермерскэй хаһаайыстыбатын сайыннарыыга грантга кирисиэхтээх. Быйыл сайын базатын кэнэттэн саһа хотон туттар былааннаах.

"Күндээдэ" ААУо олунньу ыйынан хамнасака иһин сабан олодор. Улуус салалтата да, улуустаабы тыа хаһаайыстыбатын департамена да сөптөөх үлэни ытта олодор. Хаһаайыстыбата уруккуттан соһулан кэлбит иһэ элбэбэ бэрт. Ол уустуктары үөскэтэр. "Күндээдэ" ААУо гендириэктэрин эбээһинэһин толорооччунаан менеджер В.В.Колесов үлэли сылдыар. Хаһаайыстыба зернофураһын, уотурбатын, ыһытын матырыяалын барытын афалтарда.

Геннадий АНТОНОВ.

Муус устар 21 күнэ - олохтоох салайыны Күнэ

Сыл аайы муус устар 21 к., 2013 с. сафалаан, Арассыыйа олохтоох салайыны Күнэ бэлиэтэнэр. Бу саһа бырааһынныгы олохтуур туһунан "О Дне местного самоуправления" 805 №-дээх Укааска Президент В.В. Путин 2012 с. бэс ыйын 10 к. илии баттаабыта.

Докумуонга этиллэринэн, саһа даата халандаарга "олохтоох салайыны институтун суолтатын уонна оруолун үрдэтэр, демократияны уонна гражданскай уопастыбаны сайыннаар сыаллаах" киллэриллибит. Маньык даата талылыыта мээһэ буолбатах. 1785 с. Екатерина II бары нуучча куораттарыгар "Жалованная

грамота городам" дьыэ быраабы уонна туһаны кэрэһилиир грамотаны бигэргэппитэ. Ити Грамота олохтоох салайыны туһунан Арассыыйа законотельствота сайдарыгар олугу уурбута.

Олохтоох салайыны Күнүгэр - муус устар 21 к. судаарыстыба, регионнар уонна муниципалитеттар былаастарын органнарыгар бырааһынныктыабы тэрээһиннэри ыһтар рекомандациялар. Билингни кэмнэ Арассыыйа Федерациятын муниципальнай 23139 тэрээһиннэригэр 517 куорат уокуруктара, 1712 куораттаабы, 1822 муниципальнай оройуоннар, 236 куорат иһинээби мунци-

пальной тэриллиилэр уонна 18852 тыа поселениелара кириэллэр. Баларга 340 тыһыынчаттан тахса МТ органнарын бэрэстэбиитлэр уонна 235 тыһыынча депутат талыллан үлэлиилэр. Кинилэр бары бу күн идэлээх бырааһынныктыарын бэлиэтиилэр.

Олохтоох салайыны - гражданнар демократическай тэриниилэрин уонна гражданскай үлэлэрин биир саамай дьонун суолталаах систэмэлэрэ. Үлэ нэһилиэннэ олохтоох, муниципальнай бас билии боппуруостарын бэйэтэ быһаарарыгар туһуланар.

Бэйэбит информ.

- **Сонун** -

Кыайы былааба айанныыр

алга баран венюк уурдулар, өлбүт буйуттары кэриэстээн, биир мүнүүтэ сөһөн турдулар.

Иккис чааһыгар культура киинин үрдүк сыанатыгар Кыһыл былаах таһыгар эйэлээх олох иһин туруулаһпыт, эттэрин-сииннэрин сэймэктэпит бэтэрээннэрибитин, кыайыны чугаһан сүүстэрин көлөһүнүн тобукутарыгар аһаан, аһыыр-таннар наадатын, утуйар ууну умнан тылыга үлэлибит дьоммутун аһан-саһан ыллыбыт. Бу 70 сыллаах дьоллоох олохпут иһин махтал тылларын анаатыбыт. Улууска түөрт бэтэрээн, түөрт сүүстэн тахса тыыл бэтэрээнэ, түөрт уон бисэ бэтэрээн оҕдообто олодор.

Биһиги нэһилиэккэ уон икки тыыл бэтэрээнэ баар. Сэриигэ барбыт дьоммутун сэргэ уон биир киһи, ол иһигэр кыргыттар, үлэ фронна дьыэ ааттанар үлэбэ бэбискэ тутан, бэйэлэрин харыстаммакка үлэлээбиттэрэ.

Үтүстэрэ ыраах Тиксийэ балыкка, тийэр-таһар үлэбэ сылдыбыттар. Олор истэригэр Ардыргыыр Сүөдөр уолаттара быраатты Уйбаан, Киргизлэй уонна Миитэрэй, Тимофеев Н.Г.-Сиккий, Тимофеев Н.В. - Чээн-кии, Яковлев П.А.-Мөһөкөй эмиэ Тиксийэ сылдыбыттар. Бу дьоннорбутун аһын-аһын кэмнэ, аһын-аһын сиргэ, аһын-аһын үлэбэ ыһыраллар эбит. Прокопьева М.Н., Мочихоева А.Г. Кэмпэндээйигэ туус хостобуттара, Васильева А.Я. "Судно-объект" дьыэ тэрилтэбэ болуотун-нуктаабыта.

Көрсүһүү түмүгэр Кыайы былаабын анныгар өйдөбүннүк хаартыскаба түһүү буолла.

Кыайы былааба аһын нэһилиэк-тэринэн салгы айанныы турда.

Мирослава Иванова, Мэнэдьэк.

- Өрөспүүбүлүкэ Күнүн көрсө -

Чабылхай Максимы үйэтитэн...

Саха омок уһулуччулаах уола, ССРС түүр тылмаах норуоттарын билмиилээх политической уонна государственной деятелэ М.К. Аммосов аата төрөөбүт норуотугар эрэ буолбакка казах уонна кыргыз норуоттарыгар эмиэ ааттанар.

1932-1937 сылларга Максим Кирович Казахстан үс уобалаһыгар партия обкуомун бастакы сэкирэтэринэн үлэлээбитэ. 1937 с. кулун тутар 18 күнүттэн сэттинни 7 күнүгэр диэри абыс ый кини Киргизия компартиятын салайыбыта. Кини быһаччы салалтатынан Киргизия Союзной республика буолбута, Киргизскэй ССР Конституцията ылыныллыбыта, норуот хаһаайыстыбатын араас салаалара күөскэ сайдан барбытара. М.К. Аммосов үрдүкү салайар үлэбэ элбэх олохтоох кадрлары таһаарыбыта, бэйэтин үлэтигэр национальной интеллигенцияга тирэбирэрэ.

Төһө да партия Киин кэмийэтэ уонна И.В. Сталин тус бэйэтинэн ыктар-түүрдөр, М.К. Аммосов Киргизияга киэҥ далааһыннаах репрессиялары ытыгары аһаастык утарысыбыта. Максим Кирович күһүн-кыага тийэрэринэн өлөр-өлүү тирээн кэлбит чинчий дьонун көмүскэһэ-арагаччылы сатаабыта. 1937 сыл от ыйыгар Максим Аммосов быһаччы туруорсуутунан Киргизскэй ССР прокуратуратын уонна сизистийэлиир уорганнарын үлэлэрин бэрэбиэркэлииргэ анаан Киргизия компартиятын КК иккис сэкирэтээрэ А. Джеббаев салайааччылаах хамыыһыа тэриллитэ. Манньк таһымнаах хамыыһыа бүтүн Сэбиэскэй Союуус уон биер союзнай республикаларыттан Киргизияга эрэ тэриллитэ. Биллиилээх историк Р.А. Медведев манньк хамыыһыа тэриллитин Сэбиэскэй Союууска репрессияны утары аһарас охсуһуу чабылхай холобурунан сыаналаабыта.

М.К. Аммосов 1937 с. сэттинни 16 күнүгэр Бишкек к. хаайыллыбыта, 1938 с. от ыйын 28 күнүгэр Москвага ытыллыбыта. Кини Москва аныгар баар "Коммунарка" диин НКВД полигонугар көмүллүбүтэ 1993 с. эрэ чуолкайдаммыта.

Чабылхай Максим аата норуотугар 1956 с. төннүбүтэ. Билигин кини аатын Хотугулуу-Илинги федеральной университет сүгэр, төрөөбүт дойдутугар Хатырыкка кини аатынан өрөспүүбүлүкэ суудаарыстыбаннаһын музейа баар, Дьокуускайга пааматыннык туруоруллубута. Элбэх саха учуонайдара, айар үлэһиттэрэ кини туһунан чинчийбиттэрэ, суруйбуттара.

1997 с. СӨ бастакы Президентэ М.Е. Николаев Кыргызстан Өрөспүүбүлүкэтин Президентэ А.А. Акаевка М.К. Аммосов төрөөбүтэ 100 сааһа туоларынан кини аатын Бишкек к. үйэтитэргэ көрдөспүтэ. Ол сыл от ыйыгар Бишкек к. биер уулусатыгар М.К. Аммосов аата ингэриллибитэ. Уон сыл буолан баран, СӨ Президентэ В.А. Штыров Кыргызстан Өрөспүүбүлүкэтин Бэрэсидьиэнэ К.С. Бакиевка этии киллэриитинэн Бишкеккэ М.К. Аммосов үлэлээбит дьиэтигэр өйдөбүннүк плита ыйаммыта.

Кыргызстанга 1999 с. "Аан дойду норуоттарын эпостара" диин аан дойдутаагы ассоциация тэриллитэ. Бу түмсүү салайааччытынан Кыргызстан Өрөспүүбүлүкэтин Геройа, норуодунай суруйааччы, профессор Бексултан Жакиев талыллыбыта, солбуйааччыларынан Германиятан профессор К. Райхл уонна Россиятан СӨ Ил Түмэнин депутата А.Н. Жирков талыллыбыттар. Бу кэмтэн ыла Кыргызстанга М.К. Аммосов аатын салгыы үйэтитин үлэтин Александр Николаевич бэйэтэ иилэһэн-сағалаһан кэллэ. Кыргызстан Өрөспүүбүлүкэтин научнай, айар интеллигенциятын, общественной салайааччыларын өйбүлүлэригэр тирэбирэн, Бишкек к. М.К. Аммосовка пааматыннык туруорар санааны мангай Кыргызстан общественноһыгар, онтон Бишкек куорат, салгыы Кыргызстан Өрөспүүбүлүкэтин салалтатыгар тириэрдиттэ. Александр Николаевич бу үлэни СӨ бэрэстэбиитэтин быһыытынан хара мангайгыттан олохтоохтук, дьонуннаахтык туруорсубутун бэлиэтибин. Биллэрин курдук, ити кэмнэргэ Кыргызстанга былаас эргимтэтэ сотору сотору уларыйара улахан мэхэйдэри үөскэтэрэ. Ити кэмнэргэ Кыргызстанга икки президент, үс Правительство бэрэссэдээтэлэ, үс Правительство бэрэссэдээтэлин

үөрэхтээһингэ, культуура уонна социальная эйгэбэ солбуйааччылар, түөрт культуура миниистирдэрэ уларыйбыттар. Саҥа аһамыт салайааччыны кытта сағалыы, хаттаан кэпсэтии сағаланара. Кыргызстанга Максим Аммосов аатын салгыы үйэтитэр туһунан этиини Кыргызстан Президентэ Р. Отунбаева, Кыргызстан парламента бэрэссэдээтэлэ А. Жээнбеков, кини бастакы солбуйааччыта Т. Зулпукаров, Правительство бэрэссэдээтэлин араас кэмгэ солбуйааччылары Г. Асымбекова, К. Талиева, культуура миниистирдэрэ С. Раев, Садык Шер Нияз, И. Жунусов, Кыргызстан Өрөспүүбүлүкэтин Геройа, ыччат миниистирэ А. Алымкулов у.д.а. өйбөүттэрэ. Билигин Кыргызстан бэйэтин сэбиэскэй кэмийэтии историйатын сорох өрүттэрин соччо билимэт, туспа, сувереннай судаарыстыба. Ол эрээри бу дойду бастын бэрэстэбиитэллэр атын омок кинитин аатын бэйэлэрин дойдуларыгар үйэтитэргэ дьаһамыттар кэрэхсэбиллээх, махталлаах дьаһаны дии саныбын.

Кыргызстан общественноһын өйбүлүгэр тирэбирэн, үрдүкү салалта официальной көңүлүн кэтэспэккэ, А.Н. Жирков 2008 с. сағалаан кыргыз скульптордарын кытта пааматыннык бырайыагар үлэлэһэн барбыта. Казахстанга баар аатырбыт Курдай хайатыттан пааматынныкка анаан кыһыл гранит көһөтө атылаһыллан ағалылыбыта. Пааматынныгы онорорго биллиилээх скульптор, Кыргызстан Өрөспүүбүлүкэтин Геройа, Кыргызстан Өрөспүүбүлүкэтин Художественной академиятын ректора, Ленинскэй бириэмийэ лауреата Т. Садыков уонна кини уола, профессор У. Садыков себүлэспиттэрэ.

2012 с. М.К. Аммосов төрөөбүтэ 115 сыла туоларынан сибээстээн, СӨ Президентэ Е.А. Борисов Кыргызстан Өрөспүүбүлүкэтин Президентэ А.Ш. Атамбаевка М.К. Аммосов пааматынныгы бу бэлиэ даатаны көрсө Бишкек к. туруорарга этии киллэриитэ. 2012 сыл ахсынны 7 күнүгэр Бишкек к. киинигэр Ч. Айтматов аатынан пааркаба саха норуотун чабылхай уолугар 4 мизтэрэ кэрингэ үрдүктээх бюст-пааматыннык туруоруллубута. Пааматыннык Максим Кирович төрөөбүт Сахатын сириин диэки хотугулуу-илин хайыһан олоһор гына онгоһуллубу-

та. Үөрүүлээх тэрээһингэ Кыргызстан Өрөспүүбүлүкэтин культуура миниистирэ И. Жунусов, Бишкек к. баһылыга И. Омуркулов, Кыргызстанга Россия Федерациятын посолта А.А. Крутько, СӨ Правительствотын Бэрэссэдээтэлэ Г.И. Данчикова баһылыктаах өрөспүүбүлүкэ делегацията, Максим Кирович кыһыа Л.М. Аммосова кыттыыны ылбыттар. Бу пааматыннык биһиги өрөспүүбүлүкэти уонна Россия Федерациятын тас өттүгэр саха кинигэтигэр анаан туруоруллубут биллинигэ соғотох пааматыннык буолар.

Манна ситэрэн эттэххэ, А.Н. Жирков көбүлээһининэн, 2012 с. Бишкеккэ "Олонхо" диин ааттаах Кыргызстанга Саха сириттэн олохсуйбут дьон түмсүүлэрэ тэриллэн, официальной статус ылбыта. Бу түмсүү үлэтин биер сүрүн хайысхатынан Кыргызстанга М.К. Аммосовка аналаах өйдөбүннүктэри көрүү-хараһыы, кини аатын Кыргыз норуотугар сырдаттыбы буолар.

Аны кинигэ туһунан. М.К. Аммосов туһунан омок сиригэр бастакы кинигэ 1988 с. Казахстанга тахсыбыта. Кинигэни Казахстан биллиилээх суруналыһыа А.Г. Хамидуллин суруйбута. Асағдулла Гибадуллоевич оскуолаба Максим Кирович улахан кыһыа Аэлитаны кытта биер кылааска үөрэммитэ, Аммосов бэйэтин хаста да көрбүтэ. А.Г. Хамидуллин "Легендарный Максим" диин кинигэтэ Алма-Ата к. тахсыбыта.

Иккис кинигэ аны Кыргызстанга табыста. Ааспыт сыл сэттиннигэ Кыргызстан Өрөспүүбүлүкэтин Президентэ А.Ш. Атамбаев СӨ Ил Түмэнин Бэрэссэдээтэлэ А.Н. Жиркову кытта көрсүбүтэ. Көрсүһүү кыргыз омок сүдү айымныыта "Манаас" кылгас сурулуутун сахалыы уонна саха "Ньургун Боотур" олонхотун кыргызты тылбаастаан таһаары ситиһиллээхтик түмүктэммитигэр аһаммыта. Бу көрсүһүү кэмийгэр М.К. Аммосов олоһун тийэх кэрдиис кэмийн көрдөрөр кинигэни Кыргызстанга таһаарар туһунан кэпсэтии буолбута. Алмазбек Атамбаев: "Для лучшего знакомления кыргызского народа с личностью М.К. Аммосова", - диин тоһоһолоон бэлиэтээбитэ.

Онтон ыла сағаламмыт икки өрөспүүбүлүкэ испэсэлиистэрин холбоһуктаах үлэлэрэ бу күннэргэ

түмүктэннэ. Бишкек к. "Турар" кинигэ кыһатыгар "Бичик" кинигэ кыһатын кытта кыттыһан бэлэмнэммит "М.К. Аммосов. Кыргызский период деятельности" диин кинигэ бу дьыл муус устар ыйга кыргыз уонна нуучча тылынан бэчээттэнэн табыста. Кинигэбэ Кыргызстан, Российской Федерация уонна Саха сирин учуонайдара - профессорлар В.А. Воропаева, А.Д. Назаров, Б. Абытов, В.М. Анисимов, Е.Е. Алексеев, архивистар С. Джумалиев, В.Н. Гуляев у.д.а. чинчийээччилэр ыстатыйалара кирибиттэр. Кыргыз ааҕааччытын улахан интириэһин Максим Кирович биергэ үлэлээбит дьонун, эмиэ хаайыы сорун-мунгун көрбүт, кэлин Социалистическай үлэ Геройа, Киргизия норуодунай поэта буолбут А. Токомбаев, "Сэбиэскэй Киргизия" хаһыат кылаабынай эрэдэктэрэ буолбут Н. Джаналиев уонна Киргизия миниистирэ буолбут Д. Туратбеков ахтыылары тардыахтара. Бу дьон ахтыыларын 1987 с. Саха АССР телевидениетин редакторта С.Н. Ермолаев-Сизэн Өкөр, оператор С.С. Васильев уонна и.н.к. П.А. Слепцов саастаптаах айар бөлөх устубута. Бөлөх М.К. Аммосов 90 сааһын туолуутун көрсө Казахстанынан Киргизиянан сылдьан "Воспоминания о М.К. Аммосове" диин киинэни онорбута.

Кинигэбэ кириии тылы Кыргызстан Өрөспүүбүлүкэтин Президентэ А.Ш. Атамбаев уонна СӨ Баһылыга Е.А. Борисов суруйдулар.

Кинигэни 2012 с. онгоһуллубут "Максим Аммосов. 230 дней в Кыргызстане" диин киинэ ситэрэр. Бу киинэни А.Н. Жирков көбүлээһининэн Толомуш Океев аагынан "Кыргыз киинэ" национальной студия уонна "Саха" көрдөрөр-иниитиннэрэр хампаанна кыттыһан устубуттара. Бу саха телевидениетин историйатыгар бастакы норуоттар икки ардыларынаагы бырайыак. Киинэ сценарийын Д.П. Ермолаев суруйбута, режиссердар С. Сивцева уонна Т. Кулмеев.

Кыргызстанга саха омок уһулуччулаах уола М.К. Аммосов аатынан уулусса баар буолуута, кини аатыгар мемориальной дуоска аһыллыбыта, Бишкек к. киин пааркатыгар пааматыннык туруоруллубута, быйыл кини Кыргызстанга үлэтин туһунан анал кинигэ тахсыыта Максим Аммосов үтүө аата-суола киһи-аймах бастын дьонун кытта тэнгэ ааттанан саха омокка эрэ буолбакка, кыргыз норуотугар эмиэ чугаһын, күндүтүн арылхайдык туоһулуур.

Платон СЛЕПЦОВ,
М.К. Аммосов аатынан
ХИФУ доһена,
Нам улуһун
бочуоттаах гражданина.

- Литература сыла -

Варвара Потапова сырдык аатыгар

Ааспыт бээтинсэбэ, муус устар 17 к., Ньурбачаанга, "Түмсүү" норуот айымныытын дьиэтигэр (дир.Егорова Алена Робертовна) Литература сылыгар уонна саха бастакы поэссата Варвара Потапова сырдык аатыгар аһаммыт хоһоон ааҕааччылар улуустастаагы куонкурустара ытылыһына. Күрэх олохтоох библиотекарь Людмила Васильевна Иванова идеятын тэриллибит.

Варвара Потапова хоһооннурун "Этигэн да хомуска оонньоонгун, уйгуурпут эбиккин бар дьонгун..." диин тылларга дьүөрэ ураты наһарыаннаһы үөскэпит композицияны кулууп эдэр үлэһиттэрэ туруордулар. Поэссата балта Татьяна Николаевна Попова эдьийин туһунан иһирэхтик аһынна уонна төрөөбүт Ньурбачааныгар хоһоон күрэбин тэрийбиттиригэр аймахтар ааттарыттан махтанна.

Барыта 26 кыттааччы Ньурба к., Антоновкаттан, Дьиикимдэтэн, Күндээдэтэн, Ньурбачаантан, Хатыыттан куонкуруска кытыннылар. Үгүстэрэ оскуола үөрэнээччилэрэ уонна учууталлара, кинилэри сэргэ "Ньурба уоттара", "Кыраһа" айар түмсүүлэр чилиэннэрэ бааллар. Дьүүлүрү сүбэбэ культуура уонна норуот айымныытын управлениетин на-

чаалынныыга Е.Р. Степанова, драмтыһаатыр артыһыа Б.И. Борисов, "Кыталык" КК специалиһа В.Д. Федотова, Кииннэммит библиотека библиотекара Р.П. Васильева, суруналыыс Р.Е. Никифорова уонна В.Потапова аймаҕа Т.Н. Попова киридилэр.

Кыттааччылар бастакы түһүмэххэ Варвара Потапова уйаҕас лирикаһыттан хоһооннору, иккис түһүмэххэ талбыт айымныыларын аахтылар. Финалга 10 киһи табыста. Түмүккэ Гран-при уонна сыаналаах бэлэх - сервис хаһаайкатынан Ньурбачаан орто оскуолатын саха тылыгар уонна литературатыгар учуутала Тимофеева Айтилла Анатольевна буолла. Дьын-чаччы сахалыы тыыннаах талааннаах кыыс быйылгы улуустастаагы "Аман өс" күрэбэр эмиэ кыайыбыта.

Лауреат аатын, 1 ист. - Васи-

льев Василий, Хатыы оскуолатын 8 кылааһын үөрэнээччитэ, 2 ист. - Филиппов Петр, Дьаархан оскуолатын 9 кылааһын үөрэнээччитэ, 3 ист. - Иванова Марианна Михайловна, Антоновка оскуолатын учуутала, "Кыраһа" айар түмсүү чилиэнэ, ыллылар. Дипломаннарынан, 1 ист. - Уарова Милена, Антоновка оскуолатын 10 кылааһын үөрэнээччитэ, 2 ист. - Канаева Луиза Акимовна, Дьиикимдэ нэһилиэгиттэн, 3 ист. - Тобонова Сандаара, Ньурба 2 №-дээх оскуолатын үөрэнээччитэ, буоллулар.

В.Потапова аймахтарын бириистэрин Антоновка оскуолатын учуутала Васильев Валерий Константинович поэссата анаан суруйбут бэйэтин хоһоонун иһин ылла. Күрэххэ көптөөхтүк кыттыбыт "Ньурба уоттара" айар түмсүү чилиэннэригэр Сергей

Петровка уонна Антонина Яковлева түмсүү грамоталара туттарылыһылар.

Киин туттар биер дойдулаахпыт, сахаттан бастакы поэссата дэппит Варвара Потапова күрэбэр оскуола үөрэнээччилэрэ, ол иһигэр элбэх уол оҕо кыттыбыта сэнээрлииннэ. Куонкурус кыттааччыта Марианна Иванова соторутаабыта Дьокуускайга 2 №-дээх оскуолаба Варвара Потапова аһаммыт үбүлүйдээх тэрээһин-

гэ ыалдьыттаабытын кэпсээтэ. Эдэр учууталлар бу оскуолаба 25 сыл анараа өттүгэр, 1990 с. В. Потапова аһаммыт уруокка долгуһа-долгуһа хоһоон аахпыттарын аһынна.

Курус санныыар куттаах хоһооннуут кыыс айымныылары ити курдук өлбөт-сүппэт тыһыннанан, бириэмэ да аастар хас биридии көлүөнэбэ сағатык иһиллэллэр.

Раиса НИКИФОРОВА.

ПРОГРАММА ТВ

Суббота, 25 апреля

ПЕРВЫЙ

05.50 Т/с "Страна ОЗ" 16+ 06.00, 10.00, 12.00 Новости 06.10 Страна ОЗ 16+ 08.00 Играй, гармонь любимая! 12+ 08.45 Смешарики. Новые приключения 6+ 09.00 Умницы и умники 12+ 09.45 Слово пастыря 12+ 10.15 Смак 12+ 10.55 Премьера 12+ 12.15 Идеальный ремонт 12+ 13.10 На 10 лет моложе 16+ 14.00 Барахолка 12+ 14.50 Голос. Дети 12+ 17.00 Кто хочет стать миллионером? 12+ 18.00 Вечерние новости 18.15 Угадай мелодию 12+ 19.00 Коллекция Первого канала 12+ 21.00 Время 21.20 Сегодня вечером 16+ 22.55 Что? Где? Когда? 00.10 Х/ф "Таинственный лес" 12+ 02.10 Х/ф "Голубоглазый Микки" 12+ 04.05 Модный приговор 12+ 05.05 Мужское / Женское 16+

РОССИЯ 1

04.45 Х/ф "Акция" 12+ 06.35 Сельское утро 12+ 07.05 Диалог 12+ 08.00, 11.00, 14.00 Вести 08.10, 11.10, 14.30 Вести-Москва 08.20 Военная программа 12+ 08.50 Плана собак 12+ 09.25 Субботник 12+ 10.05 Освободители 12+ 11.35 Иван Черныховский. Загадка полководца 12+ 12.35, 14.40 Х/ф "Старшая сестра" 12+ 17.15 Танцы со Звездами 12+ 20.00 Вести в субботу 20.45 Х/ф "И в горе, и в радости" 12+ 00.35 Х/ф "Красавец и чудовище" 12+

НВК САХА

07:00 Чэгиэн буол! 6+ 07:15 Тья сирэ-олох төрдө 12+ 08:00 Аал-луук мас 6+ 08:45 Дойдум дьоно ("Амма" ТВ) 6+ 09:00 Моя Якутия 12+ 09:30 Автографы Победы 6+ 10:00 Күнчээн 0+ 10:30 Чэгиэн 12+ 11:15 Истинг илдыт 0+ 12:00 Саха тустууга-Америкаба 6+ 12:30 Продвижение 6+ 12:45 Ыраах-чугас аймахтарбыт ("Боробон" ТВ) 6+ 13:00 Дойдум дьоно ("Хангалас" ТВ) 6+ 13:30 Саха сирэ. Күнтэн күн 12+ 17:15 Дойдум дьоно ("Сунтаар" ТВ) 6+ 18:00 Күнчээнгэ эбэрдэ 0+ 18:15 Аал-луук мас 6+ 19:00 Гован 6+ 19:30 Истинг илдыт 0+ 20:15 "Секрет успеха" 12+ 20:30 Якутия. День за днем 12+ 21:15 Сардаана 6+ 21:45 Sakha-card 6+ 22:00 Дойдум дьоно ("Хангалас" ТВ) 6+ 22:30 Гала-концерт республиканского конкурса индийского танца "Индия-любовь моя" 23:30 В мире музыки

ПЯТЫЙ

04.00 Прыг-Скок Команда 04.10, 00.15 М/с "Покойю" 06.00 М/с "Свинка Пеппа" 07.00 Детская утренняя почта 07.30 Лентяево 08.00 Школа Аркадия Паровозова 08.30 М/с "Новаторы" 09.20 Воображариум 09.50, 19.40 Мультфильмы 11.25 М/с "Поезд динозавров" 13.15 М/с "Везуха!" 14.50 М/с "Непоседа Зу" 17.00 М/с "Мофи" 18.10 М/ф "Ханнес и мышинный шериф" 19.15 Почемучка 19.30 Спокойной ночи, малыши! 21.15 Идем в кино. По секрету всему свету 23.40 Навигатор. Алгрейд 12+ 02.05 М/с "Випо-путешественник"

КУЛЬТУРА

05.30 Евроньюс 09.00 Библейский сюжет 12+ 09.35 Х/ф "Начальник Чукотки" 12+ 11.00, 17.10 Острова 12+ 11.45 Большая семья 12+ 12.40 Д/ф "Союзники. Верой и правдой!" 12+ 13.40 Х/ф "Встреча на Эльбе" 12+ 15.25 Линия жизни 12+ 16.15 Роман-тика романа 12+ 17.50 Х/ф "Алешкина любовь" 12+ 19.15 Д/ф "Дух в движении" 12+ 20.30 Белая студия 12+ 21.10 Х/ф "Афера" 16+ 23.20 Джазовый фестиваль в ММДМ 16+ 00.35 М/ф "Слондайк 2" 16+ 00.55 Искатели 16+ 01.40 Д/ф "Гималаи. Горная дорога в Дарджилинг. Путешествие в облака" 16+

КАРУСЕЛЬ

04.00 Прыг-Скок Команда 04.10, 00.15 М/с "Покойю" 06.00 М/с "Свинка Пеппа" 07.00 Детская утренняя почта 07.30 Лентяево 08.00 Школа Аркадия Паровозова 08.30 М/с "Новаторы" 09.20 Воображариум 09.50, 19.40 Мультфильмы 11.25 М/с "Поезд динозавров" 13.15 М/с "Везуха!" 14.50 М/с "Непоседа Зу" 17.00 М/с "Мофи" 18.10 М/ф "Ханнес и мышинный шериф" 19.15 Почемучка 19.30 Спокойной ночи, малыши! 21.15 Идем в кино. По секрету всему свету 23.40 Навигатор. Алгрейд 12+ 02.05 М/с "Випо-путешественник"

Воскресенье, 26 апреля

ПЕРВЫЙ

06.00, 10.00, 12.00 Новости 06.10 Т/с "Страна ОЗ" 16+ 08.10 Служу Отчизне! 12+ 08.45 Смешарики. ПИН-код 6+ 08.55 Здоровье 16+ 10.15 Непутевые заметки 12+ 10.35 Пока все дома 12+ 11.25 Фазенда 12+ 12.15 Горько! 16+ 13.10 Теория заговора 16+ 14.15 Коллекция Первого канала 12+ 17.45 Вечерние новости 18.00 Точь-в-точь 16+ 21.00 Воскресное "Время" 22.30 Танцуй! 12+ 00.50 Х/ф "Большие надежды" 16+ 02.50 Модный приговор 12+ 03.50 Мужское / Женское 16+

РОССИЯ 1

05.40 Х/ф "Город принца" 16+ 07.20 Вся Россия 16+ 07.30 Сам себе режиссер 12+ 08.20 Смехопанорама 12+ 08.50 Утренняя почта 12+ 09.30 Сто к одному 12+ 10.20 Вести-Москва 11.00, 14.00 Вести 11.25 Россия. Гений места 12+ 12.25, 14.30 Х/ф "Высокая кухня" 12+ 16.55 Один в один 12+ 20.00 Вести недели 21.30 Д/ф "Президент" 12+ 23.50 Х/ф "Отдаленные последствия" 12+

НВК САХА

07:00 Чэгиэн буол! 6+ 07:15 Санаалар 12+ 08:00 Тыйынаахтар умнубат сымаара 6+ 08:30 "Секрет успеха" 12+ 08:45 Дойдум дьоно ("Нам" ТВ) 6+ 09:00 Дойдум дьоно ("Хотун Булуу" ТВ) 6+ 09:30 Прогресс 6+ 10:00 Күнчээн 0+ 10:30 Полярная звезда. Телеконкурс 6+ 11:15 Истинг илдыт 0+ 11:45 Sakha-card 6+ 12:00 Саха тустууга-Америкаба 6+ 12:30 ТОК 6+ 13:30 Якутия. День за днем 12+ 14:15 Автографы Победы 6+ 17:15 Аал-луук мас 6+ 17:30 Дойдум дьоно ("Өлөөн" ТВ) 6+ 18:00 Истинг илдыт 0+ 18:30 Ориентир-здоровье 19:00 Гован 6+ 19:30 ТОК 6+ 20:30 Саха сирэ. Күнтэн күн 12+ 21:15 Спорт-клуб 6+ 22:00 Байанай 16+ 22:30 Кинозавод 23:00 ТВ спорт Международный турнир по смешанному единоборству 6+

ПЯТЫЙ

04.00 Прыг-Скок Команда 04.10, 23.10 М/с "Пожарный Сэм" 05.00, 00.05 М/с "Черепашка Лулу" 06.00 Всё, что вы хотели знать, но боялись спросить 06.25 М/с "Пузыри. Улётные приключения" 07.30 Лентяево 07.55 М/с "Паровозик Тишка" 09.50, 19.40 Мультфильмы 10.55 Секреты маленького шефа 11.25 М/с "Томас и его друзья" 13.25 М/с "Маша и Медведь" 15.00 М/с "Випо-путешественник" 17.00 М/с "Аркадий Паровозов спешит на помощь!" 17.35 М/с "Лунтик и его друзья" 19.15 Путешествуй с нами! 19.30 Спокойной ночи, малыши! 21.10 Мода из мода 12+ 21.40 Т/с "Дети саванны" 00.55 М/с "Непоседа Зу" 03.05 М/с "Поезд динозавров"

КУЛЬТУРА

05.30 Евроньюс 12+ 09.00 Обыкновенный концерт 12+ 09.35, 22.55 Х/ф "Вы мне писали..." 12+ 11.05 Легенды мирового кино 12+ 11.35 Россия, любовь моя! 12+ 12.00 Х/ф "Петя и волк" 12+ 12.35 Гении и злодеи 12+ 13.00 Х/ф "Алешкина любовь" 12+ 14.25 Пешком... Москва студийная 12+ 14.55 Д/ф "Интерлюдия в стиле джаз" 12+ 15.40 Кто там... 12+ 17.00 Контекст 12+ 17.55 Х/ф "Отец солдата" 12+ 19.25 Д/ф "Нина Усатова. Нечаянная встреча" 12+ 19.55 Х/ф "Байка" 12+ 21.20 Спектакль "Dona nobis pacem (Даруй нам мир)" 16+ 00.25 Мультфильмы для взрослых 16+ 00.55 Искатели 16+ 01.40 Д/ф "Дом Луиса Баррагана. Миф о модерне" 16+

КАРУСЕЛЬ

04.00 Прыг-Скок Команда 04.10, 23.10 М/с "Пожарный Сэм" 05.00, 00.05 М/с "Черепашка Лулу" 06.00 Всё, что вы хотели знать, но боялись спросить 06.25 М/с "Пузыри. Улётные приключения" 07.30 Лентяево 07.55 М/с "Паровозик Тишка" 09.50, 19.40 Мультфильмы 10.55 Секреты маленького шефа 11.25 М/с "Томас и его друзья" 13.25 М/с "Маша и Медведь" 15.00 М/с "Випо-путешественник" 17.00 М/с "Аркадий Паровозов спешит на помощь!" 17.35 М/с "Лунтик и его друзья" 19.15 Путешествуй с нами! 19.30 Спокойной ночи, малыши! 21.10 Мода из мода 12+ 21.40 Т/с "Дети саванны" 00.55 М/с "Непоседа Зу" 03.05 М/с "Поезд динозавров".

- Реклама -

Вклады и инвестиции: Кому доверить кровные?

Не так давно в России появился еще один вид вложения кровно заработанных денежных средств - это инвестиции в микрофинансовые организации (вклады в МФО). Разберем плюсы и минусы "новичка" на этом рынке.

Может лучше под матрасом?

Некоторые до сих пор считают, что лучше всего хранить деньги дома. Подальше от всех банков, жуликов и государства. Но такое решение конечно не приносит никакой прибыли.

Тогда возникает другой вопрос - куда разместить свободные средства? Так, чтобы и доходность была высокой, и чтобы за сбережения не переживать. Как вариант, рассмотрим инвестиции в МФО.

На каких условиях?

Принятый в 2010 году федеральный закон № 151 устанавливает минимальный порог в 1,5 миллиона рублей для одного договора займа между МФО и инвестором (физическим лицом). Такая сумма до сих пор вызывает споры. Кто-то считает, что таким образом ограничили круг потенциальных инвесторов; кто-то считает, что государство посредством высокого порога оградило малоимущих от рискованных вложений.

Инвестировать в МФО могут также ИП и ООО (юридические лица).

Для ИП и ООО сумма инвестирования не ограничена минимальным порогом. Самое заманчивое в этом виде заработка - ПРОЦЕНТЫ. В зависимости от суммы и срока размещения вам предложат от 15% до 50% годовых!

Кстати, МФО по закону становится вашим налоговым агентом. То есть заниматься расчётом и перечислением НДФЛ (13%) с дохода (проценты за предоставление займа) вам не придется.

Куда обратиться?

Заклучить договор займа с МФО вы можете только лично. Либо это сделает ваш представитель с нотариально заверенной доверенностью, в которой перечислены данные действия. То есть, онлайн или через другую организацию это сделать не получится.

С другой стороны, это и к лучшему: вам же нужно знать, кому доверяете свои деньги.

Изначально необходимо Вам лично изучить этот рынок и выбрать надежную МФО, у кото-

рой есть необходимые лицензии, собственные офисы (не франчайзинг и не посредники!).

Одним из положительных факторов является то, что займы в компании застрахованы. Это говорит о том, что руководство заботится о стабильности своей компании и, следовательно, о сохранности ваших инвестиций.

На чём всё держится?

Основной доход МФО и ваш, как инвестора, идёт с кредитования физических и юридических лиц.

В МФО

"АартыкЭкспрессКредит":

Высокая доходность складывается из нескольких аспектов:

- высокая номинальная процентная ставка;
- сохранение высокого процентного дохода при досрочном расторжении договора. Каждому клиенту мы готовы предложить индивидуальные условия.

Гарантия возврата вложенных средств обусловлена стабильностью работы компании и лидирующими позициями на рынке микрофинансирования.

Мы ежемесячно перечисляем процентные доходы от вложений по указанным Вами реквизитам, а в случае заключения договора с физическим лицом, мы также являемся Вашим налоговым агентом, т.е. Вы не беспокоитесь за уплату налогов по Вашим доходам.

Для Вашего удобства мы предлагаем возможность выезда специалиста - агента для консультирования и оформления документов в удобное для Вас время!

Для более подробной информации звоните в наш Единый контактный центр 8-800-100-3699 (все звонки по Республике бесплатные).

Наш адрес: г. Нюрба ТЦ "Европа" ул. Пионерская, д.37 тел:2-22-81.

Предложение для инвесторов в рамках акции "Весеннее предложение":

1. Для физических лиц

Сумма руб.	Срок	Процентная ставка*	Выплата %
От 1 500 000	12 месяцев	48 % годовых	В конце срока
От 1 500 000	12 месяцев	38 % годовых	ежемесячно

* "ВИП"- клиентам дополнительно - 2%

*Новым клиентам, заключающим договор на сумму от 5 млн. рублей и выше устанавливается категория "ВИП" (+2%) и возможность выбрать удобный срок снятия процентов (ежемесячно, ежеквартально или в конце года)

*пенсионерам при предъявлении пенсионного удостоверения дополнительно - 2%

2. Для юридических лиц (ИП, ООО)

Сумма руб.	Срок	Процентная ставка*	Выплата %
От 500 000	12 месяцев	48 % годовых	В конце срока
От 500 000	12 месяцев	38 % годовых	ежемесячно

* "ВИП"- клиентам дополнительно - 2%

*Новым клиентам, заключающим договор на сумму от 5 млн. рублей и выше устанавливается категория "ВИП" (+2%) и возможность выбрать удобный срок снятия процентов (ежемесячно, ежеквартально или в конце года)

"ААРТЫКЭКСПРЕССКРЕДИТ" – 10 лет вместе с Вами!

Информационное сообщение

В соответствии с распоряжением Правительства Республики Саха (Якутия) от 16.04.2013 г. №386-р "О проведении республиканского конкурса "Лучшие товары Якутии", объявляется 1 этап ежегодного республиканского конкурса "Лучшие товары Якутии" в Нюрбинском районе.

Конкурс проводится по следующим номинациям:

- Продовольственные товары;
- Непродовольственные товары народного потребления;
- Продукция производственно-технического назначения;
- Изделия народных и художественных промыслов;
- Услуги для населения;
- Услуги производственно-технического назначения.

Заявка оформляется на один вид продукции (услуги) или на одну ассортиментную группу однородной продукции под единым наименованием. От одного участника может быть подана одна или несколько заявок.

В состав необходимого пакета документов входят:

- Паспорт изделия и (или) инструкции по его применению;
- Описание основных потребительских свойств

продукции с указанием основных параметров и показателей;

- Сведения об основных поставщиках, качестве сырья, материалов и комплектующих;
- Оптовые цены на заявленную продукцию/услуги;
- Анкета-самооценка, заверенная руководителем предприятия;
- Копии сертификатов и свидетельств соответствующих органов (сертификат или декларация соответствия, экологический сертификат, гигиеническое свидетельство, санитарно-эпидемиологическое заключение и другие документы) на заявленную продукцию/услуги;
- Рекламные фотографии продукции и текстовый блок для каталога "Лучшие товары Якутии" в электронном (отсканированном) виде в формате PDF с разрешением 300 dpi;
- Копия платежного поручения регистрационного взноса;
- Документы и материалы, демонстрирующие динамику улучшения качества продукции (при наличии).

Заявки принимаются в срок до 11 мая 2015 г. в МКУ "Бизнес-инкубатор в г.Нюрба" по адресу: г.Нюрба, ул.Ст.Васильева, 57, каб.1, e-mail: bis-incubator-nyurba@mail.ru.

- Спорт -

Хангаласка тустуу түһүлгэтэ

Аспыт өрөбүлгэ Хангаласка быраатты Васильевтар бириистэригэр
оболорго көнгүл тустууга оройуон аһаҕас турнира буолан ааста.

Бу күрэхтэһиигэ Бүлүүтэн, Хорулаттан, Ньурбаттан, Мархаттан, Маартан, Хангаластан төрөөбүт сылларынан үс бөлөххө араарыллан уон ыйааһынга 60 оҕо мустан туһунулар.

Бу күрэхтэһии иккис сылын субуруучу нэһилиэк баһылыга Николаев Н.В. спортзал дириэктэрэ, тустуу тренерэ, Арасыйа спордун маастара Алексеев В.В. көбүлээниннэринэн үс быраатты, көнгүл тустууга ССРС спордун маастарыгар кандидаттар Виктор, Владимир, Анатолий Васильевтар өйбүллэринэн үрдүк тэрээһиннээхтик буолан ааста.

2004-2005 сылларга төрөөбүт уолаттар бөлөхтөрүгэр

25 кг
1 миэстэ - Осипов Миша, Хорула;
2 миэстэ - Спиридонов Сергей, Маар;
3 миэстэ - Алексеев Юлиан, Антоновка;
32 кг
1 миэстэ - Тимофеев Дьулустан, Ньурба;
2 миэстэ - Савинов Саша, Хорула;
3 миэстэ - Федоров Сеня, Вилуйск;
3 миэстэ - Андросов Ваня, Хорула.

35 кг
1 миэстэ - Калачев Артем, Бүлүү;
2 миэстэ - Игнатьев Данил, Марха;
3 миэстэ - Николаев Коля, Бүлүү;
3 миэстэ - Никифоров Гриша, Хангалас.

47 кг
1 миэстэ - Абрамов Коля, Бүлүү;
2 миэстэ - Иванов Коля, Марха;
3 миэстэ - Никифоров Вася, Хангалас;
3 миэстэ - Аммосов Саша, Хангалас.

2002-2003 с.т.уолаттарга

25 кг
1 миэстэ - Самсонов Алеша, Бүлүү;
2 миэстэ - Антипин Алеша, Марха;
3 миэстэ - Гаврильев Эдик, Хангалас;
3 миэстэ - Степанов Дьулус, Маар.
35 кг

1 миэстэ - Тобонов Айсен, Хорула;
2 миэстэ - Николаев Жора, Хорула;
3 миэстэ - Иванов Харысхан, Маар;
3 миэстэ - Степанов Сергей, Маар.

38 кг
1 миэстэ - Осипов Витя, Бүлүү;
2 миэстэ - Сухаринов Дима, Ньурба;
3 миэстэ - Тьасытов Саша, Хангалас;
3 миэстэ - Кокотов Коля, Маар;
3 место - Николаев Арсен, Хорула.

42 кг
1 миэстэ - Никифоров Толя, Бүлүү;
2 миэстэ - Нюрбинцев Чабыл, Бүлүү;
3 миэстэ - Васильев Вадим, Хангалас;
3 миэстэ - Николаев Арсен, Хорула.

2000-2001 с.т. уолаттарга:

1 миэстэ - Тобонов Ньургун, Марха-

Хорула.

2 миэстэ - Гоголев Рудольф, Бүлүү.
3 миэстэ - Тобонов Сима, Хорула.
3 миэстэ - Седалишев Дьулус, Бүлүү.
65 кг

1 миэстэ - Ушканов Ганя, Антоновка.
2 миэстэ - Сухаринов Валера, Ньурба.
3 миэстэ - Гаврильев Игорь, Ньурба.
3 миэстэ - Семенов Сеня, Ньурбачаан.

Оболор бу турнирга сыты киирсиилэри көрдөрүлэр. Бүлүү оболоро ордук бөлөмнөөхтөрүн көрдөрөн 5 ыйааһынга бастаан бардылар.

Күрэхтэһии кыйыылаахтарыгар, призердарыгар быраатты Васильевтар олохтообут ленталарын, мэтээллэрин, сыналаах бириистэрин үөрүүлээх быһыыгамайгыга туттартаатылар.

Бу күрэхтэһиини Ньурбаттан биллилээх маастар Сергей Румянцев иилээн-сабалаан, сайлан үрдүк таһымнаахтык ыһыгытын бэлиэтибит.

Василий ИВАНОВ,
СӨ физический культуура уонна спорт туйгуна,
СӨ спордун бэтэрээнэ,
Хангалас с.

ЭМТЭТЭН
АБЫРАННЫБЫТ

Хайа баҕарар киһи мөс-сүнүн мичээр, кэчигирээбит үрүң тиистэр кизгэтэллэр. Тиис ыарыта диэни билбэтэх киһи диэн, бука, ахсааннааба буолуо. Тиис ыарыта обургу киһини туруорбат да, олордубат да, утуппака да сордоон, соробор харах уулардаах да буолааччы. Дьэ ол кэмнэ тиис эмтэтэ дуу, туурдара дуу диэн оройуонна биһиги Хорула нэһилиэгиттэн киирэр уустуктардаах: сайын вертолет кэлэрин кэтэһиэххэ, кыһынн хара сарсыардаттан айанна турунан поликлиникаҕа тийэн уһун уочаракка олонор эмтэтэн ситиһэн тахсылааччы.

Бу дьыл муус устар 1 күнүттэн 10 күнүгэр диэри Хорулаҕа хата поликлиникаттан тиис бырааһа Жирков Николай Анатольевич командировкаҕа кэлэн үлэлээн барда. Үлэлиир кэмигэр уот баран хаалыталаан, сарсыарда эрдэттэн, онтон уот кэллэбинэ кизгэтэ хойукка диэри үлэлээн

үгүс оҕону, улахан дьону эмтээн абыраата.

Николай Анатольевич эдэр испэсэлиис диэтэххэ, идэтин толору баһылаабыт үлэһит, дьонго киһи быһытынан эйбэһэ сөбүлэттэ. Уһук сытар нэһилиэккэ сайын уонна кыһын мэлдьи манньк тиис бырааһа кэлэн бар дьону абырыра хайҕалаах. Оройуонмут балыһаһын кылаабынай бырааһыгар Андреева Александра Николаевна уонна стоматологической поликлиника сэбиэ-диссэйигэр Алексеева Айлина Эдмундовна тиис бырааһын ыһтан үлэлэппикитигэр улаханньк махтанабыт. Эдэр испэсэлиһи Николай Анатольевич уонна кини кэллигэлэрин кэлэн иһэр Маай бырааһынньыктарынан эбэрдэлибит. Үлэлииргэр өссө үрдүк ситиһиллэри баҕарабыт.

Махталы кытта Хорула нэһилиэһинэтин олохтоохторо.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ №27

от 16 апреля 2015 г.

Об утверждении перечня и предельных размеров торговых надбавок социально значимых продовольственных товаров на территории МР "Нюрбинский район"

На основании постановления Правительства Российской Федерации от 07.03.1995 г. №239 "О мерах по упорядочению государственного регулирования цен (тарифов)", закона РС (Я) от 15 июня 2005 года 246-З №499-III "О наделении органов местного самоуправления РС(Я) отдельными государственными полномочиями по государственному регулированию цен (тарифов)", постановления Правительства Республики Саха (Якутия) от 30.06.2005 г. №381 "О методических рекомендациях по порядку формирования цен и тарифов" постановляю:

1. Утвердить на территории МР "Нюрбинский район" Республики Саха (Якутия) перечень социально значимых продовольственных товаров, на которые устанавливаются предельные максимальные размеры оптовых и розничных торговых надбавок, согласно приложению №1.

2. Установить на территории МР "Нюрбинский район" Республики Саха (Якутия) предельные максимальные размеры оптовых и розничных торговых надбавок на социально значимые продовольственные товары, которые распространяются на все хозяйствующие субъекты торговли, независимо от их организационно-правовой формы и ведомственной принадлежности, в том числе на индивидуальных предпринимателей, согласно приложениям №2, №3.

3. Установленные предельные размеры торговой надбавки применяются к закупочной цене социально значимых продовольственных товаров. В состав торговой надбавки включены все необходимые затраты, в том числе транспортные расходы. Включение дополнительных затрат при расчете оптовых и розничных цен недопустимо.

4. Признать утратившим силу постановление главы МР "Нюрбинский район" №29 от 20 марта 2014 года "Об утверждении предельных размеров торговых надбавок на социально значимые продовольственные товары".

5. Обнародовать настоящее постановление в средствах массовой информации.

6. Настоящее постановление вступает в силу с момента обнародования в средствах массовой информации.

7. Контроль исполнения настоящего постановления возлагаю на первого заместителя Главы по экономике, финансам и инвестиционной политике Васильева И.А.

Б.Н. ПОПОВ,
глава МР.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ №28

от 17 апреля 2015 г.

О мерах по подготовке объектов жилищно-коммунального хозяйства и предприятий топливно-энергетического комплекса Нюрбинского района к отопительному сезону 2015/2016

В целях обеспечения своевременной и качественной подготовки систем жизнеобеспечения объектов соцкультбыта, жилищного фонда и производственного назначения к функционированию в отопительный сезон 2015/2016 года, предупреждения возникновения аварийных ситуаций в течение отопительного сезона на объектах жилищно-коммунального хозяйства и энергетики, постановляю:

1. Образовать Районную комиссию по оперативному руководству подготовкой объектов жилищно-коммунального хозяйства и топливно-энергетического комплекса к отопительному сезону 2015/2016 года.

2. Утвердить:
2.1 Состав Районной комиссии по оперативному руководству подготовкой объектов жилищно-коммунального хозяйства и топливно-энергетического комплекса к отопительному сезону 2015/2016 года согласно приложению №1 к настоящему постановлению.

2.2 Положение о Районной комиссии по оперативному руководству подготовкой объектов жилищно-коммунального хозяйства и топливно-энергетического комплекса к отопительному сезону 2014/2015 года согласно приложению №2 к настоящему постановлению.

2.3 Перечень мероприятий по подготовке объектов жилищно-коммунального хозяйства и предприятий топливно-энергетического комплекса Нюрбинского района к отопительному сезону 2015/2016 года согласно приложению №3 к настоящему постановлению.

3. Установить в соответствии с пунктом 2.6.3 Постановления Госстроя России от 27 сентября 2003 г. №170 "Об утверждении Правил и норм технической эксплуатации жилищного фонда" сроки окончания ремонтно-подготовительных работ на объектах жилищно-коммунального хозяйства, предприятий бюджетной сферы Нюрбинского

района до 01 сентября 2015 года.

4. В соответствии с приказом Министерства энергетики Российской Федерации от 12 марта 2013 г. №103 "Об утверждении Правил оценки готовности к отопительному периоду" установить срок завершения оформления паспортов готовности к работе в зимний период:

4.1 Для потребителей тепловой энергии - 15 сентября 2015 года.

4.2 Для теплоснабжающих и теплосетевых организаций - 1 ноября 2015 года.

5. В соответствии с пунктом 8 Положения об оценке готовности электро- и теплоснабжающих организаций к работе в осенне-зимний период, утвержденного Министерством промышленности и энергетики Российской Федерации от 25 августа 2004 года СО 153-34.08.105-2004, установить для энергосбытовых (энергетических) организаций срок завершения оформления паспортов готовности к работе в зимний период - 15 ноября 2015 года.

6. Рекомендовать органам местного самоуправления муниципальных образований Нюрбинского района, ведомствам, предприятиям, организациям, всех форм собственности при выполнении мероприятий по подготовке объектов жилищно-коммунального хозяйства и топливно-энергетического комплекса к отопительному сезону 2015/2016 года руководствоваться решениями Районной комиссии по оперативному руководству подготовкой объектов жилищно-коммунального хозяйства и топливно-энергетического комплекса к отопительному сезону 2015/2016 года.

7. Назначить координатором по подготовке объектов жилищно-коммунального хозяйства и топливно-энергетического комплекса Нюрбинского района к отопительному сезону 2015/2016 года Николаева Ю. Р.

7. Контроль исполнения настоящего постановления оставляю за собой.

8. Обнародовать настоящее постановление в официальных средствах массовой информации Нюрбинского района.

Б.Н. ПОПОВ,
глава МР.

Объявление

На основании решения Наблюдательного совета МАОУ ДОД ЦДНТТ Нюрбинского района РС(Я) от 7 апреля 2015 года протокол №12 утвердить новый прейскурант цен на показ кинофильмов в цифровом формате 2 и 3 в кинозале "Юнион" с 23 апреля 2015 года в следующем порядке:

1-ая неделя на дневные и вечерние сеансы - 300 руб.;
- студентам при предоставлении студенческого билета каждый вторник минус 50 рублей от стоимости билета;
- скидки пенсионерам при предоставлении удостоверения минус 50 рублей от стоимости билета;
- инвалидам при предоставлении удостоверения минус 50 рублей от стоимости билета;
- коллективные заявки от 10 чел. и выше минус 50 рублей от стоимости билета.

2-ая неделя на дневные и вечерние сеансы - 250 руб.;
- студентам при предоставлении студенческого билета каждый вторник минус 50 рублей от стоимости билета;
- скидки пенсионерам при предоставлении удостоверения минус 50 рублей от стоимости билета;
- инвалидам при предоставлении удостоверения минус 50 рублей от стоимости билета;
- коллективные заявки от 10 чел. и выше минус 50 рублей от стоимости билета.

Утренний сеанс со 2-ой недели в 10.00 ч. и 12.00 ч. сеанс - 150 руб.

Такси "Ураанхай"

работает с 7 ч. утра до 12 ч. ночи, в выходные кругло-суточно, выполняет рейсы в близлежащие наслега.
2-21-11, 8-914-100-00-97, 8-924-171-26-22, 8-968-153-19-97.

ООО "Масстрой"

продает благоустроенные дома с электроотоплением "под ключ" в микрорайоне "Молодежный".
Обращаться по адресу: г.Нюрба, ул.Ст.Васильева, 57, Бизнес-Инкубатор, каб. 15, тел. 2-43-44

Объявление

Руководствуясь Распоряжением Правительства РС(Я) от 12.03.2015 г. №203-р "О проведении в 2015 году двухмесячника по санитарной очистке и благоустройству территорий населенных пунктов Республики Саха (Якутия)", руководствуясь Федеральным законом от 06 октября 2003 г. №131-ФЗ "Об общих принципах организации местного самоуправления Российской Федерации", "О санитарно-эпидемиологическом благополучии населения" №52-ФЗ от 30 марта 1999 г. и на основании Постановления "О проведении санитарного двухмесячника в городе Нюрба" с №03-07 от 30.03.15 года, всех руководителей организаций, учреждений, предприятий всех форм собственности, расположенных на территории МО "Город Нюрба", 24 апреля 2015 провести очистку прилегающей территории от зимних накопленных мусора и провести спуск талых вод.

А.М.ИННОКЕНТЬЕВ,
глава МО "Город Нюрба".

– Кыайыы 70 сыла –

Ньурба кыыһа сэриигэ кыттыбыта

Васильева Мария Васильевна биригэ төрөөбүт быраатынын Васильев Иннокентий Васильевичтыг - Соччолуун

Ньурба улуунуттан Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэриигэ дыахталлартан, бука соҕото буун да буолуо, быһаччы кыттыбыт Мария Васильевна Васильева туһунан кэпсир сөп курдук.

Кини 1917 сыллаахха 1 Бордон нэһилиэгэр Тойон Уйалаахха Маалыкай таһыгар Васильев Василий Васильевич дьэиэ кэргэнигэр төрөөбүтэ. Кини билиилээх общественной-политической, государственной деятель Степан Васильевич Васильев үс балтыларыттан кырларала этэ.

1935 сыллаахха акушеркалар курстарын бүтэрбит кыысчаан Мария Маалыкайга акушерканан, кэлин Ньурба улуунун Арангастаабар холкуос тутар оҕо төрүүр дьэиэтин сэбиэдиссэйинэн үлэстэбит. Оччотооҕуга Москваҕа БСК(Б)П Киин Хонтуруоллуур Комиссиятыгар үлэлиир убайа Степан Васильев ыңгырыгынан Москваҕа государственной медицинской институтка үөрэнэ кирибитэ. Кини үөрэбин салҕаабата, убайын "Аммосов дьыала" дьэиэ тэррилит сымыйа дьыалаҕа балыйан 1939 снл сэттинни 6 күнүгэр хайыбытара.

Марияны кытта Дьокуускайга акушеркалар курстарыгар биригэ үөрэммит кыыһа Александра Потапова - Белюбскаяны билиги Ийэ дойдубутугар фашистар сэриинэн түспүтүгэр тутта фронтка баҕа өттүнэн барарга тылламмытара. "Тугу ыһаахха?" - дьэиэ ыһытыкка Мария бэрт быһаарынылаахтык: "Сарсын военкомка барыахха, фронтка баҕа өттүнэн барааччыларга суруттарыахха", - дьэиэбит. Москваҕа Советскай оройуоннааҕы военкомка: "Васильева туһунан толкуйдуохпут, оттон эн, табаарыс Потапова, Москваҕа прописката суох эбикин, дойдугар барангыны быһаары", - дьэиэбит дьэиэ 80 саастаах Дьокуускайга олорор Александра Потапова чап курдук кэпсээбиттээх.

Дьэ, онон Мария Васильевна 1941 снл атырдыах ыйын 19 күнүгэр Сэбиэскэй Аармыйа кэккэтигэр ыңгырыллыбыта. Мария Лефортово түрмэҕэ сытар убайыгар Степан Васильевка ити туһунан иһитиннэрбитэ. Убайа онтон олус үөрбүтэ уонна бэйэтин кылгас суругар үтүө тылын албаабыта. Кэлин Степан Васильев Коми өрөспүүбүлүкэтигэр Печорлааҕырга сытан Емельян Ярославскайга суругар "киини лааҕыртан босхолоон, немецкэй фашизм утары сэриигэ кыттарыгар көңүл биэрэллэригэр" көрдөспүтэ. Хомойуох иһин, киинэ ити бэйэтин гражданскай иһин толороругар кыах биэрбэттээхтэрэ. Кини онугар балта Мария Васильевна уонна кыра быраата Иннокентий Васильевич сэриилэспиттэрэ.

Мария Васильевна 1941 снл сэттинни 23 күнүттэн 1945 снл ыам ыйын 12 күнүгэр дьэиэ 428 №-дээх эвакуациялыыр госпитальга медицинскэй сестранан сылдыбыта. Бу госпиталь Арҕаангы, Воронежскай уонна 1 Украинскай фронттар састааптарыгар кириэтэи сылдыбыт. Мария Васильевна Курсккай Дуга сэриитигэр кыттыбыта уонна Дрезденгэ тийэ сэриилэспитэ, үс төгүл бааһырыбыта, улахан дөйүүнү ылбыта. Кини ити сэрии устатын туһаары кыргыс хонуутун дьэиэ

гынан төһөлөөх саллаат олоһун быһаабыта биллибэт. Ньэиэмэстэри утары сэриигэ хорсунун уонна тулуурун иһин "ССРС санитарнай сулуспатын туйгунун" аатын 1944 снл сэттинни 9 күнүгэр ылбыта, "Бойбуой үтүөлэрин иһин" мэтээллэринэн наҕараадаламмыта.

Сэрии кэнииттэн Мария Васильевна ити 428 №-дээх госпитальга 1945 снл алтынны 25 күнүгэр дьэиэ үлэстэбитэ. 1945 снл ахсыннытыгар Москваҕа төннөн кэлэн урут үлэстэбит акушерствоҕа уонна гинекологияҕа Бүтүн Союуустаагы научнай-чинчийэр институтугар үлэстэ кирибитэ.

Быраас Н. Савицкай уонна отделение сэбиэдиссэйэ Н. Селезнева 1970 снл сэттинни 24 күнүгэр манник характеристиканы суруйбуттара: "Васильева ханнык да отделениеҕа - оперативнай гинекологияҕа, акушерскай отделениеҕа, консервативнай ньыманан эмтиир отделениеҕа үлэстэбитин иһин, бэйэтин үрдүк квалификациялаах акушерка быһытынан көрдөрбүтэ. Кини тымыры эмтээһингэ, хаан группатын быһаарыга, хааны кутууга, хаан сөпсөһүүтүн чуолкайдьырга, операция кэнииттэн эмтииргэ улахан билиилээгин көрдөрбүтэ. Кэккэ патологическай туруктаахтарга быраас да суоҕуна,

бэйэтэ улахан көмөнү онорор".

Эйэлээх кэмгэ Мария Васильевна үлэстэ ситиһиллэрэ "Үлэстэ килбиэнин иһин", "Москва 800 сылын өйдөбүннүгэ" мэтээллэринэн бэлиэтэммитэ, 1952 снл сэттинни 6 күнүгэр ССРС Доруобуйатын харыстабылын министирэ Е. Смирнов бирикээһинэн "ССРС Доруобуйатын харыстабылын туйгуна" бэлиэтин наҕараадаламмыта. Кыайы 20 сылын чэиэтигэр ССКП Ленинскэйдээби райкомун уонна оройуоннааҕы Сэбиэт исполкомун 1965 снл ыам ыйын 7 күнүгэр быһаарытынан Мария Васильевна билинги Ньурба улуунун, урукку Ленинскэй оройуон, "Бо-чуотун кинигэтигэр" киллэриллибитэ.

Сэрии буолан уонна убайа репрессияланан Мария Васильевна тус олоһун эрдэ онсотубатаҕа. 1962 сыллаахха 45 саастааҕар инженер-тутааччы Шамалов Павел Георгиевичка кэргэн тахсыбыта. Биллэн турар оҕоломмотохторо. Мария Васильевна олох ырааханнарын эрдээхтик туораабыта - дьылҕа дьайытын барытын тулуйбута уонна 1956 сыллаахха убайа Степан реабилитацияламмытын дууһата чөлчөөн көрсүбүтэ. Мария Васильевна хомсомуол уонна партия чилиэнэ этэ. Төрөөбүт дойдутугар Маалыкайга хаста да кэлэ сылдыбыта эрээри, үлэстэбит уонна таптыыр Москватайгар, кэлэктибигэр тардыһан бара турара. 1982 сыллаахха 65 сааһыгар ыалдьан өлбүтэ уонна Химкитээби кладбишеҕа кэргэнэ, сэрии кыттыһылааҕа Павел Шамалов таһыгар көмүллүбүтэ.

Улуу сэрии бу икки рядовой саллааттарын уңуоҕугар кинилэр мэтириэттэрэ уонна ааттара суруллубут сэмэй плиталар тураллар.

Эдуард ДАНИЛОВ, тыл бэтэрээнэ, Горнай, Ньурба оройуоннарын бо-чуоттаах олохтооҕо, РФ суруналыыстарын Союһун чилиэнэ.

Мин биригэ төрөөбүт со-ботоһо убайым Васильев Василий Андреевич 1923 сыллаахха 1 Бордон нэһилиэгэр Маалыкайга дьыдагы бааһынай кэргэнигэр төрөөбүтэ. Дьоммут Маалыкайтан балтараа көстөөх сиргэ олорбуттар, онтон эргийэ сылдьан үөрэнэн начаалынай оскуоланы бүтэрбит. Оскуолаҕа кириэбиттэн наар биз сынанан үөрэммитин иһин Ньурбаҕа киллэрэн туйгун үөрэбин иһин истээх сонунан наҕараадалаабыттар.

1938-39 сыллартан саҕалаан сут-кураан сыллар буолан дьоммут ыраах фермаҕа ийэм ыанньыксытынан, аҕам тийэр-таһар үлэстэ үлэти кэспүтэр. Онон убайым салгыы үөрэнэр кыаҕа суох буо-

Олохторо салҕанар

лан "Коллектив" холкуоска счетоводунан, онтон ферма биригэдириинэн үлэстэбит. Ити үлэти сырыттабына 1941 сыллаахха Аҕа дойду улуу сэриигэ саҕаламмыта. 1942 снл холкуоһун бэрэссэдээтэлэ Александровтыын атырдыах ыйын 22 күнүгэр сэриигэ ыңгырыллан барбытара. Мин ийэлээх аҕабын кытта өрүскэ кирисэн убайбын атаарбыппыт, ити билинги "Мин мантан сэриигэ барбытум" дьэиэ аартыгынан борохотунан илдьэллэрэ.

Билигин санаатахха сүрдээх ыраахан хартыына этэ. Дьон ытаһа-ытаһа курданалларыгар дьэиэ ууга кириэ-кириэ борохуокка бара сатыллыра. Убайым борохуот палубатыгар турара билигин да санаатахпына харахпар көстөрө дьылы. Аны борохуоту олох көстүбэт буолуор дьэиэри эгин араастык ытаан эрэр курдук үгүлэтэн дьон өссө ордук уйдыйбыта.

Монголияҕа Забайкальскай байыаннай чааска сулуспалаабыт. Рядовой 3853 автотехсклада, в/ч пп 23505-Е Забайкальский фронт, стрелок дьэиэ.

1945 с. японскай империялыстары утары сэрии кыттылааҕа. Маньчжурияны

Хинхань хайатын туораан Кытай улуу истизэнигун уңуордаан кытай норуотун босхолоспут. Сэрии кэнииттэн сэриигэ урухсаламмыт сирдэри чөлүгэр түһэрбэ үс снл үлэстэбитин кэниэ дойдутугар 1948 сыллаахха ыппыттар. Балаһан ыйын 26 к. 1945 с. МНР алын хуралын Ыйааҕынан "Көмүс Сулус" дьэиэ монголлар орденнарын уонна "Японияны кыайы иһин" мэтээлинэн наҕараадаламмыт.

Дойдугар кэлээт Ньурбатааҕы "Речтранс" хонтуоратыгар кладовщик-завхоһунан, атыһытынан, онтон райисполкомга суол отделыгар инструкторынан ыалдьан уурайыгы дьэиэ үлэстэбитэ.

1950 сыллаахха Чуукартан төрүттүгэр Иннокентьева Мария Игнатьевна дьэиэ кыыһы кэргэн ылбыта, биир уол оҕоломмуттара.

Убайым уола алта ыйдааҕар 1951 с. от ыйын 31 күнүгэр ыраахан ырыгыттан өлбүтэ. Саҕаһын оҕото балтараа саастааҕар өлбүтэ. Ити оҕону ийэм эбэтэ, эдьийим Михайлова Анна Андреевна, күтүөм Андреев Василий Федотович уонна мин көрөн-харайан киһи гыммыппыт. Бу оҕо Васильев Николай Васи-

льевич тохсус кылааска үөрэнэ сылдьан ырыһах буолан оскуолаттан уурайыта, онтон үөрэммэтэҕэ. Эмтэнэн үчүгэй буолан оробуочайдаабыта уонна Михайлова Суанна Николаевна дьэиэ кыыһы кэргэн ылан үс кыыстаммытара.

Николай биэнсийэҕэ тахсыар дьэиэ коммунальнайга үлэстэбитэ. Биэнсийэҕэ тахсан баран кулун тутар ыйга 2007 сыллаахха олохтон туораабыта.

Убайым олоҕо салҕанар үс кыыс сиэннэригэр, икки уол, икки кыыс хос сиэннэригэр. Улахан сиэнэ Васильева Мария Николаевна оҕо бырааһа, Дьокуускайга олорор, кэргэннээх, үс оҕолоох. Орто сиэнэ Коркина Оксана Николаевна техлиейгэ омук тылын учуутала, кэргэннээх, биир уоллаах. Кыра сиэн Васильева Анжела Николаевна 1 №-дээх оскуола математикаҕа учуутала.

Онон эһэлэрэ Васильев Василий Андреевич уонна аҕала Васильев Николай Васильевич ситэ ороботох олохторун кинилэр салгыыллар, ааттарын ааттаталлар.

Мария Андреевна ЕРЕМЕЕВА, үлэ бэтэрээнэ, 2 группалаах инбэлиит.

– Кинигэ долбуура –

"Бичик" кинигэ кыһата Республика күнүнэн эбэрдэлиир!

Сотору муус устар 27 күнүгэр Сахабыт сирин историятыгар, общественной-политической олоҕор ураты бэлиэ күн үүнүөҕэ. 1922 с. Максим Аммосов көбүлээһининэн Саха АССР төрүттэммитэ, онтон 1992 с. өрөспүүбүлүкэ Төрүт сокууна ылылан, РФ иһинэн саамай улахан сирдээх туһунан субъект буолбуппут.

Республика общественной олоҕор бэйэлэрин суолларын-истэрин хаалларбыт, нэһилиэнньэ олоҕун таһыма тупсарын, куоракка саха саҕата, саха эйгэтэ тэнийэрин туһугар дьоһун кылааттарынан киллэрбит чулуу дьоммут туһунан үйэтити кинигэлэрин "Бичик" кыһа тиһигин быспакка таһаарар.

"Республика чулуу дьон" сериянан Саха АССР Үрдүкү Сэбиэтин Президиумун Бэрэссэдээтэлэ Александра Овчинникова уонна Евдокия Горохова государственнай-партийнай үлэтигэр туһунан кинигэлэр саха дыахтара салайар үлэстэ саамай үрдүкү чыпчаалга хайдах тийиэн сөбүн холобурдаан кэпсээлэр.

Билиилээх суруналыыс **Нина Протопопова "Айы Далбар Хотуна"** дьэиэ бэһис кинигэтигэр саха киэн туттар дыахталларын уобарастарын арыйар.

Чинчийээчи суруналыыс **Дмитрий Кустуров "Олохто дойдутун хоһуун дьон"** кинигэтигэр саха литературатын төрүттээчилэртэн саҕалаан, Республика салайааччыларыгар, Үлэ Геройдарыгар, сир баайын арыйыт геологтарга тийэ кэспир.

Аныгы олоххо дьон гражданскай позицията тоҕо сыппаата? Норуотун интэриэһин өрө тутар, ону сатаан туруулаһар тумус туттар дьоммут туһунан **Валерий Луковцев "Норуот кыаҕа-көмүл кууһа"** кинигэтигэр аабын. Манна Саха сирин норуоттарын дьылҕата быһаарыллар былдыһыктаах кэмигэр, үйэ кирбиитигэр омук, өрөспүүбүлүкэ интэриэһин көмүскэспит норуот бастыңнарын туһунан сырдатыллар. Судаарыстыбаннаһы төрүттэспит Ойуунускай, учуонай Егор Алексеев, Ил Дархан Егор Борисов, Зоя Корнилова, Эдьий Дора о.д.а. чулуу дьоммут тустарынан суруллар. Ульяна Винокурова, Мандал Уус, Иван Шамаев, Багдаары Сүлбэ, Тумарча курдук биллэр-көстөр дьон билинги бириэмэ тыын боппуростарыгар, тыа сирин кыһалларыгар, саха омук кэскилигэр бэйэлэрин санааларын үлэстиилэрэ аҕааччы киэн аранатын интэриэһин тардыаҕа.

Ману таһынан, **Светлана Докторова "Мировой рекорд якутского хлебороба", Любовь Ядреева "Саха сир-2015"** (республика политическай уонна культурнай олоһунан бэлиэ, өйдөбүннүк күннэр туһунан) кинигэлэрэ табыстылар.

Республика күнүн көрсө историческай, этнографическай ис хоһоонноох кинигэлэри "Бичик" маҕаһыныннарыттан булан ааһаахха сөп.

Саха омук историятын биир бэлиэ кэмин саҕа хараһынан көрүү - суруйааччы **Владислав Авдеев "Омоҕой уонна Элэй"** историческай романа тылбаастанан табыста. Омоҕой баһылыктаах өбүгүлэри Байкалтан Өлүөнэ эбэ илгэлээх хочолоругар былыр хайдах кэлэн олохсуйбуттарын былыргы дьыллар быыстарын сэгэтэн, бу айымньыттан билиэххит.

Кыраайы үөрэтээчи, фольклорист **Гавриил Попов, Аполлон Апросимов** өр сыллар усталарыгар элбэх историческай матырыйаалы ааран, ыргатан, архыып докумуоннарыгар тирэбириэн онорбут **"Саха улуустарын нэһиликтэринэн төрүччүтэ"** хайа улуу кимтэн-туохтан силлэстэнэн-мутуктанан тахсыбытын ырылычы көрдөрөр. Бу кинигэҕэ Элэй эһэбит саҕаттан саха дьон ханнык улуустарынан, нэһиликтэринэн тарбанан үс саханы үөскэппит, түөрт саханы төрөппүт төрүччүлэрэ таблица быһытынан онорулдуна.

Кыһа сакааһынан тахсар литература редакцията "Республика улуустара", "Саха сирин нэһиликтэртэ" сериянан хас биридии улуус уратытын, талааннаах талба дьонун кинигэҕэ киллэрэн, үйэтитэн, кэнэбэс көлүөнэҕэ умнуллубат өйдөбүннүк хаалларарга үлэстэһэр, нэһилиэнньэттэн сакаас ылар.

Иван Горнай аҕааччыга сылаас, туспа эйгэни олохтуур, кириии тыллары сахатыгар, саха тылын билинги туругун туһунан санаалара түмүлэн, кинигэтэ бэчээккэ бэлэмнэнэ сылдыар.

Урсун **"Умуллубат урукку"** Алтай уонна Тыва сакаларын сырдатар суруйуутун иккис чааһыгар түн былыргы сакалар билинги Казахстанга тэнийэн олорон баран, Персияҕа, Хотугу Индияҕа, Иранга тийбиттэрин уонна олохтоох омуктарга сууралан хаалбыттарын туһунан суруйар. Илинги хайысханы батыспыт билиги өбүгүлэрибит олохторун-дыахтарын үөрэтэ суруйааччы Алтайга, Тываҕа, Монголияҕа тийэ сылдьан тугу билбитин, саҕаны арыйытын бу кинигэҕэ сырдатта.

Онтон **оҕоломторго "По родному краю"** дьэиэ кинигэ үүнэр көлүөнэ кыра сааһыттан төрөөбүт дойдутун, айылҕатын таптыы, өбүгэ үтүө үгэһин ытыктыы үөрэнэригэр олуқ ууруоҕа.

Кинигэ кыһата Сахабыт сирин хас биридии олохтооҕо олорор сирин, дойдутун таптыы, харыстыы үөрэнэригэр, республика историятын, общественной-политическай олоһун билэртигэр кинигэ арааһын таһаарар.

Марианна ТЫРТЫКОВА.

- Кыайыы 70 сыла -

Кинилэр кыайыыны уһансыбыттара

1418 түүннэх күн салһанан барбыт кини-аймах историятыгар саамай дьулааннаах, өлөрүүлээх-өһөрүүлээх сэрингэ Сэбиэскэй Сойуус норуоттара бары биригэ турунан өстөөбү утары охсуспуттара. Сэрии ыар сылларыгар тыылга, кырыктаах кыргыһы толоонугар курдук дьон уяна-хатана, өлөрө-тиллэрэ, ким туга-ханнагы быһарыллыбыта.

Биһиги дьэ кэргэни, аҕаларыбын, эбэлэрибитин, эһэлэрбитин сэрии ыарахан күннэрэ тумнубатахтара. Ол курдук таайым Семенов Алексей Николаевич армияҕа маңнайгы ыңгырыга баран кырыктаах кыргыһыттан эргиллибэтэ.

Кини 1914 сыллаахха Акаана Сайылык Уркаачаахха төрөөбүтэ. Марха оскуолатыгар үөрэнэн 5 кылааһы бүтэрбитэ. 1935 сыллаахха "Кыһыл Бэрэ" холкуосуна тэрийсипитэ. Холкуоска чилиэнинэн кирибитэ. Холкуоска үлэли-үлэли ликбезкэ учууталлаабыта. Хомсомуол чилиэнэ этэ. Нэһилиэк үлэтигэр актыыбынайдык кыттар. Депутатынан талыллыбыта.

1941 с. бастагы ыңгырыга сэрингэ аттамыта. 1943 с. муус устар 7 күнүгэр Ленинградскай фронтка сэриилэнэ сылһан өлбүтэ. Ефрейтор званиелаах эбит. Взводка командирбын диэн, сэрингэ 4 төгүл улахан кыргыһыга кытыннм диэн суруйбута. Кэргэнэ кыыс оҕоломмут. Ол кыһа 18 сааһыгар ыарахан ыарыттан өлбүтэ. Оҕо эрдэспинэ эбэм кинини аһыан ытыыра-сонгуура өйбөр хатанан хаалбыт.

Улахан таайым Семенов Семен Николаевич 1906 с. Кыһыл Бэрэ төрөөбүтэ. Эһэм Семенов Николай Семенович Көмүс Ньукүлайынан биллэр, кини олонхоһут, тойуксут этэ. Эбэм Агаапыйа диэн ааттаабыта. Сэмэннэх Өлөксөйдүүн, кэлин Маайа диэн кыһы ииттэ ыланнар, үһө буолан улааппыттар. Оҕо сааһа Уркаачаахха ааспыта. Сэмэн оскуолаҕа үөрэммэтэ. Ийэ уола буолан, ийэтэ үөрэнэрин боппута. Онон төрөппүттэрин сабыдыалынан үөрэх сырдык күүһүн билбэтэ. Оҕо сааһыгар үөрэх диэнтэн маппыта. Хата быраата Өлөксөй үөрэммитэ. "Кыһыл Бэрэ" холкуос тэриллибитин кэннэ үлэ диэн баһаам

буоллаҕа дии. Сэмэн саастыылаахтарын кытары от охсоро, мунһара, кыһын сүөһүгэ от тийиитэ, мас тийиитэ. Кэргэннэнэн баран эмээксинин кытта 70 сүөһүнү көрбүттэрэ-харайбыттара. Кыһын сүөһүлэригэр бэйэлэрэ оҕуһунан от тийэллэрэ. Аччык саана от тийэ сылһан айалаан куобах сири эбиттэр.

Сэмэн сүгэнэн туттарга бэйэтэ үөрэммитэ. Аан маңгай хотону тутуспута. Уус буолуом диэн сыарҕа сынгаабын тардара. Ол гынан баран бэйэтин бэйэтэ сирэрэ. Кэлин сыарҕа сынгаабын үөрэнэн олус үчүгөйдик тардар буолбута, онто үчүгөйдик көмөлөспүтэ. Алданна бэлэрээт үөскэбитин кэннэ сыарҕатын бири күнүнэн бүтэрэрэ.

Сэмэн армияҕа барбатаҕа, харабынан сыллыбыта. Онон холкуоска үлэли хаалбыта, ферма биригэдиирэ буолбута. Үлэһит илии дьахталлар этилэр. Кинилэри салайан хотон туттуттара, баһана үүттэрин хаспыттара, Сэмэн икки сыл биригэдиир-дээбитэ, онтон икки сыл кэринэ (от түгэ-тээччи) завхоз буолбута.

1943 с. Тиксийгэ үлэ фронтугар баран таһаҕас таһытыгар үлэлээбитэ. Саас барбыта, күһүн кэлбитэ. Орто Бүлүү анараа өттүгэр уматыктара хаалбытын холкуостар бэйэлэрэ баран тизмиттэрэ. Таайым Сэмэн Иванов Е.Н. (Суоппар Дьөгүөрдүүн) атынан тийбиттэр, 2 күнү быһа 8 сыарҕа уонча буочуканы тийбиттэрэ. Онон сылһан Кыайыы буолбутун истибиттэрэ.

Кэлин таайым Сэмэн уус идэтин сайыннарбыта. Холкуос бастагы миэлинсэтин маастардан туттарбыта. Ол кэмтэн 40 сыл устата тохтоло суох нэһилиэк бары тутууларын туттарбыта. Тутуу идэтигэр элбэх ыччаты, сиппит дьону уһуйбута, үөрэппитэ. Кини салайан туттарбыт үгүс тутуулар билгитин даһаны туһалы турулар. Бөдөн тутуулартан Акаана 8 кылаастаах оскуола, Акаана кулууба, отделение хонтуоратын комплексах, детсад дьэйтэ, Акаана маһаһына, 4 квартиралаах үс уопсай дьэйтэ, хотонор, ысқылааттар тутуллубуттара.

Ордук биллибит тутууларынан 1948-1949 сылларга Мархатаабы МТС тутуулар буолаллар. Ити тутуулары кини туттаран

оройуонҕа биллэр туттааччы аатын ылбыта. Биллэр туттааччыны 1952 сыллаахха Ньурба ССКП райкомун дьэитин туттара ыңгырыттар. Ойууртан маһын сүгэнэн кэрдэн, бэрэбинэтин көлөнөн таһан, истиэнэтин илиинэн суоран, устуруустаан, былаахыларын, хаптаһыннарын илиинэн эрбээн, дьэити 8 ый тутан хамыһыһа туйгун сыанаҕа туттарбыта.

1959 сыллаахха Маарга холкуос урукку маастарскайын туппута. 1961 сыллаахха эмиэ Маарга электростанция икки мэдэмэннэх дьэитин ситэриигэ, уустук оноһууларын толорууга ыңгырыллыбыта. Холкуос чулуу уустарын бары нэһилиэк-тэртэн мустуттара. Сэмэни маастарынан анаабыттара. Кэлин "Марха" совхоз типовой дьэитин интернакка анаан тутууну салайбыта. 1967 сыллаахха "Наймыкы" муостатын салайан туппута. Маһын ойууртан талан кэрдибиттэрэ, буорун 4 м диригнэ диэри кыһын хойгуолаан хаһан, баһаналарын барытын харчаакыга туттаран олус үйэлээх гына онотторбута.

Семен Николаевич тутууну салайыт кэмин устатыгар тутуу хаачыстыбатын ирдирэ. Мас тутуутун хаачыстыбата маһыттан тутулуктаабын үчүгөйдик билэр буолан, бөдөн тутуулар бэрэбинэлэрин бэйэтэ ойуурга таһан бэлиэтирэ. Кэрдээччилэр кини бэлиэтэбит тииттэрин эрэ охтороллоро. Кэрдиллэн кирибит маһы хас да суорка араара, фундаменһа, өһүөбэ, эркингэ, баһаналарга саамай мас чулуутун, чиргэлин туттара. Ол да иһин кини туппут дьэитэрэ хамсаабакка даһаны туһалы турдактара. Кинини кытта биригэ үлэлээбит дьон киниттэн тутуу араас ньымаларыгар үөрэммиттэрэ, кини ирдэбиллээгин, үлэтигэр бэринилээгин сөбөллөрө. Төһө да элбэх кинини үлэлэпитин иһин бэйэтэ тэнгэ үлэлэһэрэ, куһааннык түһэриллибит истиэнэ бэрэбинэтин тигэрэ олуйан түһэрэрэ, сыһанар-халтыны көрдөбүнэ санаттан оноттороро.

Тутууга дьоллоох дьон үлэлиллэр: кинилэр онгорбуттара, туптуттара дьон хараҕар быраҕыллар, өр кэмнэ дьонго-нооруока туһалыыр.

Таайым Семенов С.Н. (Көмүс Сэмэнэ) 2001 сыллаахха 95 сааһын туолан баран иппит кыһыгар олорон, сиэннэрин көрсөн, улаатыннанан баран бу дойдуттан барбыта.

Саһаһым Семенова Марфа Петровна 1908 с. Үөһээ-Бүлүү Хоротугар төрөөбүтэ. Сэрии сылларыгар сүөһү көрүүтүгэр, ыанньыксыттан сыллыбыта. Бэйэтин харыстаммакка тыылга үлэлэнэ, 1946 с. "Сэрии сылларыгар килбизиннэх үлэтин иһин" Сталин төбөлөөх мэтээлинэн наһараадаламмыта. 12 сааһыттан 1967 с. биэнсийгэ тахсар диэри субай сүөһү көрүүтүгэр үлэлээбитэ. Кыһынын дэриэбинэттэн көһөн кыстык фермаҕа үлэтирэ, сайынын сайылыкка көһөллөрө. Саһаһым Мааппа кыайылаах үлэһит этэ, туохтан да ингэнэ, толлон турбата, кырдыан да баран таайбын кытта тэнгэ окко үлэлэһэрэ, сүөһүтүн аһын көрөн-истэн кырдыан баран өлбүтэ.

Бырааттара Семенов Софрон Петрович, Семенов Петр Петрович иккиэн маңнайгы ыңгырыга сэрингэ барбыттара уонна эргиллэбэттэрэ.

Ийэм Семенова Мария Николаевна Ханаласка 1930 сыллаахха дьаланы дьэйтэ кэргэнгэ төрөөбүтэ. Аҕата Дуораан диэн кини, ийэтэ Балааһыа диэн дьахтар эбит, кини иккис оҕонор төрөөбүтэ. Ийэм иккилээх эрдэбинэ Балааһыа эдьийгэ аах Агаапыйаах ииттэ ылбыттара. Хаама сылһар оҕону ыһах саһана таһа сылһан көрөн, күһүнүгэр сүгэн киллэрбитэ. Ону аҕата Дуораан "Бу ириннэх оҕону ыһама, улахан кыһы (Аананы) ыл" диэбитин истибэтэх.

Убайдара Сэмэн уонна Өлөксөй, улахан уолаттар, кыыс диэн туораппатахтара, балтыла суох дьон үрдүлэригэр төкүнүтэн, көрөн-харайан улаатыннарбыттара. Сэрии кэмигэр дьахталлар, оҕолор уонна армияҕа ыңгырыллыбатах эр дьон өттө хаалан холкуоска үлэлээбиттэрэ. Ийэм Маайа дьэйтэ олобокко, үлэ ыарахаттарыттан чаһыйбакка аһаар кырыгыттан үлэлэспитэ. Сайын бурдук ыһыта, от оттоһуна, бурдук хомуйуута, кыһынын от-мас тийиитэ, сүөһү көрүүтэ барыта дэриэбинэҕэ хаалбыт дьон: ийэлэр, эдьийдэр, кырдыаҕастар,

хороччу улаатан ээр оҕолор санныларыгар сүктэриллибит.

Ийэбин Маайаны олус хорсун-хоодуот, кыайылаах-хотуулаах үлэһит, үөрэ-көтө сылһар үтүө майгылаах, түргэн-тарбан тутуулаах кыыс этэ диэн хайгыыллара. Сэрии сылларыгар эргэ дьэитэри көтүрэн бэрэбинэлэри таспыттар, онно ийэм Маайа барытыгар сылдыһыпта. Сайын от охсоллоро, мунһаллара. Эмээхситтэр: "Маайа кыраабылын тыһа бири кэм сырдыгынаан олороро" диэн сөҕөн кэпсириллэрэ.

Ийэм 1947 сыллаахха Саха АССР Хомсомуол обкуомуттан Бочуотунай грамотатынан, "Сэрии сылларыгар килбизиннэх үлэтин иһин" Сталин төбөлөөх мэтээлинэн наһараадаламмыта. Кэлин ыарыһа буолан үлэлээбэтэ. Биһигини, үс оҕону төрөтөн, иитэн, үөрэттэрэн баран 1981 сыллаахха өлбүтэ.

Аҕам Николаев Семен Иванович аччытын суруйан хаалларбыта: "Мин 1930 сыллаахха Сатаҕа Балаһаннаах дьаланы кэргэнгэ төрөөбүтүм. Сэрии кэмигэр аччыкка уонна оскуола ыраах буолан кыайан үөрэммэккэ 4 кылаас үөрэхтээхпин. Кыра эрдэспиттэн холкуоска үлэлээбитим. "Эдэр большевик" холкуоска Иванов Никита Игнатевич бэрэссэдээтэллээбитэ.

Мин бастаан фермаҕа үлэбин таабыл-сыгынан саһалаабытым. Сэрии кэмигэр, аччык саһана от үлэтигэр оттуур дьон аһылыктара аһыах буолан күөлтөн балыктаталара. Эһии аһылык булунар сыалан оччотооҕу "Эдэр большевик" холкуоска Григорьев Потап Григорьевич диэн кинини кытта Дьугудьаар диэн күөлгэ илиминэн маарылыыр этилэр. Онон түһү быһа кутаа уотугар собо үөлэн буһарар этим. Сарсыарда эрдэ балыктаан кэллэхпитинэ звено аайыттан биһигини кэтэһэн олорор буолаллара. Ааспыт сэрии курдук хаһан да буолбатыгар, оҕолорум, сиэннэрим дьоллоохтук, соргулаахтык олороллоругар баһарабын".

Аҕам туһунан Николаев В.Н. - Куххата "Төрөөбүт түөлбөбит - биһиги төлкөбүт" диэн кинигэ манньк суруйбута: "Николаев Семен Иванович - рационализатор, дэгиттэр идэлээх механизатор. Тракторист, нэһилиэк бастагы комбайнер-механика, бастагы электросварщик, монтажник. 1944 сылтан хомсомуол чилиэнэ, 1961 сылтан ССКП чилиэнэ, коммунистическай үлэ ударнига. Үлэ бэтэрээнэ. Семен 1946 с. "Эдэр бассабыык" холкуоска чилиэнинэн кирибитэ. Сайын холкуоска илиитинэн үлэлээбитэ. 1946-1952 сс. кыһын кадровай булчутунан үлэлээбитэ.

1953 с. Марха МТС-гар холкуос направилинынан трактористтар курстарыгар үөрэнэн тырахтарыс идэтин баһылаабыта. 1954 с. Дьокуускайга механизация училищетыгар үөрэххэ ыыппыттара. 1955 с. комбайнер-механик идэтин ылан кэлбитэ.

Холкуоһугар 1955-1967 сс. сайын комбайнҕа, кыһын гусеничная тыраахтырга үлэлээбитэ. 1967 с. Ньурбагаабы РТС-ка кириэн электросварщик идэтигэр үөрэммитэ. Семен итинтэн ыла хонноҕо аһыллан араас идэлэри баһылаабытынан барар. Үрдүк кылаастаах сварщик, туйгун слесарь, бастың тимири уһа. Быһата тимириэн кинини эрэ хаамтарбат идэлэнэр. Нэһилиэккэ Исааковскай стогообразовательи аан бастаан онгорбут кини, тыраахтыр самосвал сыарҕатын айбыт кини, ноһуом убаһаһын оботторор ваакум-сыарҕаны айбыт кини. Баанньыкка уунан сылыгылар дьикти халаанка оһоҕу онгорбут кини. Самосвал көлө сыарҕаларын айбыт эмиэ кини. Нэһилиэккэ тимириэн араас киргэллэн, күрүөлээн өлбүт кини кэриэһигэр унуох онгортообут уонна ону кизгник тэниппит эмиэ кини. Нэһилиэк тэрилтэлэригэр, ыалларга уунан ититиллэр систиэмэлэри монтажтааччылартан бири бастакылар. Хотон араас механизмнарын онгорбут эмиэ кини.

1985 с. биэнсийгэ тахсыбыта, үлэтэ тохтообот кадровай булчут этэ".

Биһиги, оҕолоро, сиэннэрэ 2006 сылтан эһэлэрбит Семенов Семен Николаевич (Көмүс Сэмэнэ), Николаев Семен Иванович үтүө ааттарын үйэтитэн Егоров П.С. аатынан Акаана орто оскуолатын бүтэрээччи уло оҕо аһаар бириэмийэ олохтообуппут.

Сэрии кытаанах күннэригэр бэйэлэрин харыстаабакка үлэлээбит, олоххо дьулуурдарынан, сырдык ыраларынан кыайыыны уһансыбыттар ааттара умнуллубат. Кинилэр сэрии кэнниттэн норуот хаһаайыстыбатын чөлүгэр түһэриигэ, нэһилиэннэ олоһун тупсарыга инники күөнгэ сылдыбыттара кэлин да оҕолоругар, сиэннэригэр кэрэ кэпсээн, үтүө холобур буола туруо.

Агафья ИВАНОВА, Акаана.

- Редакция почтата -

Дойдум дьонугар махтал

Аспыт 2014 снл ахсынньы 24 күнүгэр Үөдэйгэ мин ийэм төрөөбүтэ 100 сылын бэлиэтээбиттэрэ.

Бу кизэ Ньурба куоратыттан, Антоновкаттан, Хангаластан элбэх кини таһан олус көхтөөхтүк кыттыбыттар. Ийэм туһунан иһирэх иэийилээх ахтылары нэһилиэк олохтоохторугар кэпсээн Марфа Кузьминична туһунан сырдык өйдөбүлү хаалларбыттар.

Мин ийэбин төһө да билбиттэрин иһин, кини төрүттэрин бу күнгэ билэр бири да кини суох. Ол үрдүнэн нэһилиэк баһылыга Леонид Николаевич Гаврильев, солбуйааччыта Мария Пудовна Николаева архыып матырыяалын үөрэтэн, көрдөөн бэрт кизг ис хоһоонноох дакылааты онгорбуттар. Кини туһунан "Ньурба" хаһыат хас да нүөмэригэр ыстатыйалар, ахтыылар бэчээттэммиттэрэ. Биригэ үлэлээбит дьүөгэлэрин иһирэх ахтыылар кирибитэ. Сотору кэмнэн кинигэ буолан дьон ааһытыгар таһа диэн эрэнэбин.

Бу үөрүүлээх үбүлүөйү бэлэмнэспит, быһаччы кыттыбыт, түбүгүрбүт Ньурба оройуоннаабы пенсионнай управление салайааччытыгар Анастасия Васильевна Махатыроваҕа, оройуоннаабы социальнай управление салайааччытыгар Анна Михайловна Улароваҕа, социальнай управление сэбидиссэйинэн өр сылларга үлэлээбит Виктор Алексеевич Васильевка махтанабын. Итиэннэ ахтыы суруйбут ийэм чугас дьүөгэлэригэр, үлэтинэн алтыспыт биригэ үлэлээбит бары кэлиэгэлэригэр барҕа махтал буоллун.

Ахтар-саньыр тапталлаах Ньурба бары олохтоохторун кэлэн иһэр 1 Маай, Улуу Кыайыы 70 сыллаах өрөгөйдөөх бырааһынньыктарынан эбэрдэлиибин. Уруй! Айхал! Дьоллоох буолун!

Биһиги Үөдэйбит

Түүкээн үрэх сунмунаах,
Иирэ-талах суугунаах,
Үтүө-кэрэ айылыга
Манна эбит, Үөдэйгэ.

Миһээн эбэ минньигэс
Эмис, бөдөг собото.
Сир аһын эгэлгэ
Элбэх эбит, араһа.

Алаас, сыһы сирдэргэ,
Сылгы-ынах мэччийэр.
Сайылыкка үтүө ынан
Үрүэйли сүүрүгүрэр.

Дьулурба дьон үөдэйдэр
Күнү кытта турсаллар.
Күннүүн биригэ эргийсэн
Үлэ үөһүгэр сылдьаллар.

Ыраах-чугас сирдэртэн
Ылчат дьоннор кэлэнэр
Таптал кымын саһаннар
Кийиит-күтүөт буолаллар.

Төрүт Үөдэй сириттэн
Үүнэн, сайдан, үрэхтэнэн
Саха сиригэр саргыны
Салайсар дьон үүммүттэрэ.

Үүнэр көлүнэ ычкака,
Кинилэр килбиз ааттарын
Өлбөөдүйүөт өйдөбүлэ
Үйэттэн үйэбэ ахтылылаҕа.

Владимир ЛИТВИНОВ,
Дьокуускай.

Мин аҕам Осипов Григорий Софронович, ийэм Осипова Анна Никитична, үөрөбү суох холкуостаах дьизэ кэргэнгэ 7 оҕонон муус устар 1 күнүгэр 1947 сыллаахха Хампах ферматтыгар төрөөбүтүм. Дьонум 13 оҕоломмуларга 7 буолан хаалбыппыт.

Сэрииннинээҕи "Комбайн" холкуоска, онтон "Калинин" аатынан холкуоска ыанньыксытынан, фермага тас үлэһитинэн кыһынгы, сайынгы өрөбүлэ суох кыра дохуот оҕотугар, онтон хойутуу 1 ыанар ынахтаах этилэр.

Хрушев былааска кэлбитигэр холкуоска сибиинньэ иитиитигэр үлэлээбиттэрэ. Үп-харчы суоҕа, кыра дохуот аахсаллар этэ. Биһиги, оҕолор, улаатыахпыттар диэри дьону-сэргэни араарар буолуохха дылы абырахтаах ыстааннаах, сылгы тыһа бүппэхтээх, куобах истээх үтүлүктээх буоларбыт.

Мин олох кырабар сатаан сагарбакка сылдьан баран 4-5 сааспар тобуллубут да ситэтэ суох үһү. Ол иһин кэлин сайылыкка Гаврил Спиридонович күһүн үөрэххэ кириэр оҕолору сүүмэрдиргэр 8 сааспар диэри оскуолаҕа кирибэттэҕим.

Онон оскуолаҕа үөрэнэргэр 3 кылааска Анастасия Ивановна нуучча тылыгар биир иккини туруоран иккис сылын хос үөрэннэҕим дии.

Оччолорго оскуолаҕа, нэһилиэккэ кыанар, кыаммат ыал оҕото, ферма оҕото холкуостаах буолла да дьонун курдук буолуохтара диэн өйдөбүл баар этэ.

Ити курдук мин олох кыра сааспыттан фермаҕа, сайылыкка улааппыт буолан ханнык да үлэни эрдэттэн кыайа-хото туттар этибит. Дьизэбитигэр ойууртан мас кэрдэн киллэрэн саһааннаран, оттунар этибит. Ону таһынан Лэчэкээртэргэ, Кыппыгыровтарга о.д.а. ыалларга илиинэн мас эрбээн бизирэбитигэр аһаталлара уонна кыра ону-маны бизирэллэрэ.

Онон арыый улааппыт кэммитигэр биригэдьири Василий Еремеевич сиргэ хоно сылдьан от кэбиһиитигэр аһыыр ыһыкпыттан аҕалан бизирэ уонна үөрэх сарсын аһылларыгар тагаскыт бэлэм үһү, кизэһэ үлэһитин ситэрэн барабыт диэн буолара.

6-7 кылааска үөрэнэритигэр аҕабын улахан оскуолаҕа Михаил Яковлевич уот оттооччунан ылбыта, уолаттара маһын хайытан кыстыахтара диэн. Оскуола 11 халаанкы оһоҕор күнүгэ биир, балтараа саһааны көтөбөн оттор этибит.

Оҕо сааспар хара үлэ араас көрүнгү кыайа-хото тутар буолбутум. Оскуолаҕа үөрэнэргэр пионер, комсомол чистээх аатын үтүө суобастаахтык толорон үрдүкү кылааска, 7 кылааска оскуола общественнай үлэтигэр актыыбынайдык кыттар этим.

8-9 кылааска оскуолаҕа ытыттылар мероприятияларга, холкуоска кулуупка ытыттылар бары мероприятияларга кыттар буолбуппун. Биһиги кылааспыт оҕолоро бары общественнай үлэҕэ актыыбыс бөҕө этилэр. Кэнсиэр, маассабыт оонньуулар, спорт бары тэрээһингэ барытыгар кыттар этибит.

Мин дьарыгым барыта тэрээһин өттүгэр буолааччы, бэйэм оччоттон ыллаабат, сыанкаҕа оонньообот этим. Спорка, художественнай самодеятельноска оскуола чийин, нэһилиэк чийин, көмүскээн атын нэһилиэккэргэ баран көр-нар бөбөтүн ытытар этибит.

Кылааспыт саамай чабылхай лидердэ-

- Ахтан-санаан аастахха -

Утум салҕанар

ринэн Анна Даниловна, Валентин Алексеевич, Клавдия Сергеевна, Анатолий Гаврильевич, Роман Николаевич, Валентина Гаврильевна этилэр. Оскуолаҕа үөрэнэр кэммитигэр киһи өйүгэр-санаатыгар инпит, чаччы учууталлар учууталлара үлэлээн ааспыт эбиттэр.

Оскуола дириэктэрдэрэ, холобура, Кириллин Петр Дмитриевич үһүн переменаҕа футболлаан тахсааччылар. Саас күһүн табанан сыарҕанан сылдьар ээ. Павлов Дмитрий Иванович көрдүгүргэ кирибэт да кычыгыгыр саппыкытынан лиһирдээн аһарыгар туох баар оҕо истиэнэҕэ хам сыстарбыт, чаччы Аҕа дойдуну сэриитин кадровай офицер туһунта этэ.

Васильев Василий Николаевич - чаччы чөл олоҕу тиэргэнтэн саҕалаабыт энтузиаст биолог эбит. Кууруссата, кролига, куобаҕа, хонгор хааһа - тыыннаах мундук. Ону таһынан пришкольной участкака араас үүнээйини оту-маһы олодубута, ол хараһыта. Теплицаҕа саас эрдэттэн оҕурсуу, помидор олодон түүн уоллаах кыыс хоннон оһох оттулар үүнээйигэ уу куталлар этэ. Сүөх. Иитии-такайы кытаанах ирдэбил этэ.

Кыра оскуолаҕа туспа музей, арааһы бары хосторунаан тэриллэбитэ. Араас көтөр-сүүрэр чуучулата, саха туттар мала-сала барыта баара.

Прокопьев Михаил Яковлевич кырааһы үөрэтигэр эһин араас походтары, экскурсияны Хорулаҕа тийэ тэрийбитэ. Сайынны кэмгэ оҕо биригэдьитин тэрийэн оттооһунна араас таһынаах үлэни иилээбитэ-саҕалаабыта.

Оскуолаҕа үөрэнэр кэммитигэр учууталларбыт бархасаттар үөрэтиилэрэ-иитиилэрэ биһиги көлүөнэҕэ чаччы сырдых санаанан, чөл олохтоох үлэһит дьон буоларбыт туһугар үтүө сырларын ууран туран үлэлээбиттэр эбит.

Петров Гаврил Спиридонович интернат сэбиэдиссэйэ этэ, 50 миэстэлээх интернатка үтүө суобастаахтык үлэлээбит эбит. Араас нэһилиэккэртэн Малдыбартан, Өгөлдөттөн, Хорулаттан, Күндээдэттэн, Ньурбачаантан, Ньурбаттан оҕолор ололорлор. Ити кэмгэ туох да ЧП буолбатаҕа. Уол, кыыс доҕордоһуута ханна барыай, барыта сизэр иһинэн ааспыта.

Шадрин Николай Маркович - математик. Гимнаст, улахан хайыһардыт. Кини хайыһарга үөрэтэн-такайан оҕолор өрөспүүбүлүкэҕэ тийэ күрэхтэспиттэрэ. Онооҕор мин 1967 сыл саас 4 оройуон күрэхтэһиитигэр оройуон чийин көмүскээн эстафетаҕа 2 буолбутум. 10 км, 30 км сүүрбүтүм.

Ефремов Семен Михайлович саха тылын үөрөппүтэ. Семен Михайлович биһигини хас биридии дууһабытын тус-туһунан арааран чаччы истинник, киһини бэйэтигэр тардар курдук иипит-үөрөппит эбит. Мин орто оскуоланы 1967 с. бүтэрэн баран үөрэххэ барбакка "Степан Васильев" аатынан сопхуоска Чуукаардаагы отделениега окко үлэли сырыттаһына күһүн балаһан ыйын ортоугар ынгыран комсомол райко-

мугар т/х инструкторынан үлэлэтэргэ кэпсэппитэ уонна онно кириэн үлэбин саҕалаабытым. Саас 1968 сыл кулун тутарга "Степан Васильев" аатынан сопхуос комсомольскай тэрилтэтин сэкирэтээринэн быыбардаппыта. Онон учууталбар махта-лым улахан.

Саратовскай уобаластан 3 нуучча кыыһа Яровицына, Латышева, Гаранина үөрэ-бүтэрээт Чуукаар орто оскуолатыгар нуучча тылын, математиканы үөрөппиттэрэ. Эдэр эрчимнээх күлэ-үөрэ сылдьар, тэнгэ оонньоор учууталлар этэ. Ити кэмгэ сана учууталлар Никита Егорович Илларионов, Василий Яковлевич Прокопьев, Разин Васильевич Иванов оскуолаҕа оҕону үөрэтигэр инникигэ өй-санаа өттүнэн боччумнаах үлэни ыыппыттар.

Ити кэмгэ оскуолаҕа Москвагаагы физкультурнай институту бүтэрбит Николай Прокопьевич Иванов физкультура учууталынан үлэлээбитэ. Кини оскуолаҕа эт-хаан, спорт сайдытыгар, Чуукаартан элбэхтик тустууктар тахсалларыгар сэмэй кылаатын киллэрбит учуутал буолар.

Оскуолабыт 1965 сылга күһүн орто оскуола буолбута. Онон биһиги оскуолабытыгар орто оскуоланы бүтэрэн ситии-хотуу аттестатын бастакынан ылбыт чистээхпит. Бу орто оскуоланы бүтэрэбитигэр 32 этибит. Хорулаттан, Күндээдэттэн, Чаппандаттан, Өгөлдөттөн кэлэн үөрэммиттэрэ. Оччоҕо бары сиппит-хоппут 19-20 саастаах этибит. Бары эйэ дэмнээхтик эн-мин дэспэккэ, кэли оҕолорбут бары госуларственнай интернатка олорон үөрэммиттэрэ.

Оскуола кэнниттэн 10-ча уол Сэбизскэй аармыйаҕа 3-түү сыл сулууспалаабытара, ким үөрэххэ, үлэҕэ, нуорут хаһаайыстыбатын араас салааларыгар үлэлээн кириэн барбыппыт.

1967 сылтан мин үлэбин Ньурбаҕа комсомол райкомун т/х отделын инструкторынан саҕалаабытым. Бу үлэттэн 1968 сыл кулун тутар ыйга "Степан Васильев" аатынан сопхуоска Маалыкайга босхомомут комсомольскай тэрилтэ кэммитэтин сэкирэтээринэн талыллан үлэбин саҕалаабытым.

Комсомолга 1971 сыл от ыйыгар диэри үлэлээбитим. Бу үлэлээбит кэммэр комсомол райкомуттан, обкомуттан Бочуотунай грамоталар, В.И. Ленин төрөөбүтэ 100 сылыгар үлэҕэ үтүө суобастаах үлэтин иһин диэн В.И. Ленин үбүлүүһүнэй мэтээлинэн наҕараадаланан турабын.

Онон 1971 сылтан 1973 сылга диэри Дьокуускайдаагы салайар кадр техникумугар үөрэнэн зоотехник-тэрийэччи идэтин ылбытым. 1973 сылтан 1975 сылга диэри Чуукаар отделениегыгар эт биригэдьитин биригэдьиринен үлэлибин.

Бу үлэҕэ үлэлиир кэммэр олохтоох салалта, партия иһэр аһыыр диэн ыган-түүрэн барбытыгар Сунтаар Хоротугар биригэдьири-зоотехнигынан үлэлээбитим, олус табыллан үлэлээн иһэн арыгы содулуттан 1976 сыл сайын дойдубар Чуукаарга кэлэн отделениега оробуочайынан үлэли сырыттаһына Дмитрий Тимофеевич Ми-

хайлов туох да кэпсэтигэр суох Маалыкайга сопхуос кадрга отделениегыгар звоннан борогуулаата диэн үлэбиттэн уураталлар. 1977 с. муус устар ый 1 күнүн көрсө орулуур 30 сааспар арыгыттан босхолонуоха диэн Ньурбаҕа Чусовскоя кириэн укуоллатан эмтэнним. Биир флакон таблетка биэрдиэр, иһэ сылдьабын диэн. Бу таблетка куһаҕан содуллаах диэн табаарыстарбын кытта сүбэлэһэн баран оһоххо, уокка биэрдим. Онон ыла арыгыга этириэс-аккаас диэн бэйэбэр ирдэбил туруордум.

Онон ыла күн бүгүнүгэр диэри табаагы тардыбат этим, арыгы бары көрүнгүттэн аккаастанан чөл олохтоох киһибин.

1977 сыл күһүнүгэр оскуола дириэктэрэ Дмитрий Софроновичтан улахан көрдө-һүүнэн кочегарга саарбахтанан туран үлэҕэ кирибитим. 2 сыл үлэли сырыттаһына 1979 сылга Маалыкайга наставнигым Петр Дмитриевич Кириллин Чуукаардаагы промтоварнай маһыһынгна сэбиэдиссэйинэн ылбыта. 1980 сылга Чуукаар туһунан совхозрабооп буолбута. Саҕа совхоз-рабкоопка экспедициярынан ананан 1981 сыл от ыйыгар үлэлибин. Бу үлэҕэ бэркэ табыллан үлэлээбитим. Дьон-сэргэ наады-йар табаардарын Бүлүүнэн, Сунтаарынан, Мириинэтинэн сылдьан табаар арааһын аҕалан атыыга таһаарбыппыт.

1981 сыл олунньу 28 күнүгэр олоҕум аргыһын көрсөн "Чуукаар" сопхуос кылаабынай зоотехнигынан үлэлиир Хорулаттан төрүттээх Алексеева Валентина Васильевнаны кытта ыал буолар сыбаайабытын тэрийбиппит. Онон 1981 сылтан 1985 сылга диэри сылгы биригэдьитин биригэдьиринен үлэлибин. 1985 сылтан 1987 с. диэри мясомолпром үлэһитэ буолабын.

1987 сылтан 1991 сылга диэри Чуукаар отделениегыгар управляющайдыбын, онон сопхуоска экспедициярынан хозчааска үлэли сылдьан 1992 с. кулун тутар Чуукаар нэһилиэтин дьаһалтатын баһылыгынан солбууааччыта буолбутум. 1992 сыл балаһан ыйыттан нэһилиэк баһылыгынан 2003 сыл кулун тутар 20 күнүгэр диэри үлэлибин. Онон нэһилиэккэ 3 болдьоххо үлэлээбитим. 1 болдьоххо Валентин Иванович Никифоров, 2-3 болдьохпор Петрова Варвара Андреевна салалталарынан үлэлээбитим.

Нэһилиэккэ олох-дьаһах саамай уустук кэмигэр дьон-сэргэ олоҕо, нэһилиэк-нэһилиэк буоларын туһугар өйбүн-санаабын ууран туран үлэлээбитим. Нэһилиэккэ төһө да үп-харчы суоҕар кэмигэр араас культурнай, спортивнай-маассабыт үлэлэр тиһигин быспакка баралларын туһугар үлэлээбиппит. Нэһилиэк тэрилтэлэрэ чөл туруктаах буолалларын туһугар, ЖКХ үлэтигэр, учууталлар, медиктар оттук мастарын барытын хааччыйан, көрөн-истэн ололорбуппун. Баһылыгынан үлэлиир кэм-мэр улуска 2-3 төгүл бастын баһылык номинациянан бэлиэтэнэн турабын. Госуларственнай сулууска 1 категориялаах советнига, үлэ бэтэрээнэ буолбутум.

Биһигин бизнсийэҕэ Нам уллуһун Никольскайыгар ололорбут. Куораттан чугас, суола-иһэ үчүгэй, газтаах, уһаайбата улахан. 3 уолбут үһүн үрдүк үөрэхтээх, кэргэннэнэн, 3-2 оҕолоох түс-бас ыал буолдулар. Үлэлээхтэр, дьылээхтэр. Дьыл ханнык баҕарар кэмигэр кэлэ-бара тураллар. Олох, утум салҕана турар.

Николай Григорьевич ОСИПОВ, Никольскай, Нам.

- Үөрэҕири -

Обуруо көмөтүнэн

Кэлинги сылларга кэмигэр тылламат эбэтэр дорбооннору сатаан сөпкө сангарбат оҕолор элбээтилэр. Онон оҕону чуолкайдык сангарбар, дорбоону арааран истэригэр үөрэтии дириг суолталаах. Оҕо тыла, саҕата сааһыгар сөпкө сайдыбыт эрэ буоллабына, оскуолаҕа үөрэнэргэ бэлэм буолар. Оҕо дорбоону сыһа сагарар буоллабына инникитин суругунан үлэтигэр мэхэйдэри көрсүөн сөп. Хомойуох иһин сыл айы чуолкайдык сангарбат оҕо ахсаана элбээн иһэр. Ол сангарар уорганнара ситэ сайдыбатабыт-

тан, онно төрүөбүттэн туох эрэ итэҕэстээбиттэн эбэтэр ыарахан ыарыттан ньиэрбинэй систиэмэтэ эмсэбэлээбиттэн буолуон сөп.

Оҕо тылын сайыннарага биир көрүнгүнэн тарбах былчыннарын сайыннары буолар. Ол курдук тыл сайдытын таһыма тарбах былчыннарын үлэтиттэн тутулуктаах. Тарбах былчына үчүгэйдик сайдыбыт буолабына, оҕо толкуйдуур, өйгө тутар дьобурдаах, болдомтолоох буолар. Тарбах былчыннарын сайыннары, эрчийи үлэтин биир көрүнгүнэн обуруону тиһи буолар. Обуруо оҕо дьарыктанарыгар олус табыгастаах, ону таһынан араас өрүттээх дьобура сайдарыгар туһалаах дии саныбын. Ол курдук оҕо:

- толкуйдуур дьобура сайдар (араас онгоһуктары толкуйдаан онгорор);
- айар дьобура сайдар (өнгөрү дьүөрэлээн оҕо бэйэтэ араас ойууну таһаарар);
- ааҕар-суоттуур дьобура сайдар (обуруо өнгүнэн, ахсаанынан көрөн онгорор);
- хараһынан көрөн тэнниир-мээрэйдиир дьобура сайдар;
- оҕо үлэлиир дьобура сайдар (ылыммыт соруудабын тиһэбэр тиэрдэр).

Онон оҕолорбут тарбахтарын былчыннара сайдарыгар обуруонан үлэни онготторон тылларын-өстөрүн, өйдөрүн-санааларын, дьобурдарын-талааннарын сайыннарыаха. Оҕолорбут хас биридии дорбоону чуолкайдык сангарар эрэ буоллахтарына, санааларын толору тиэрдэр, ыраастык толкуйдуур, билиилээх дьон буола улааталлар.

Наталья Викторовна НИКОЛАЕВА, Маардаагы "Күнчээн" үһүяан логопеда.

Үөрүүлээх сонун

П.С. Егоров аатынан Акана орто оскуолатын алын сүһүөх оҕолоро сааскы каникулга Дьокуускайга баран Хотугулуу-Илинги Федеральной университет, "Кэскил" өрөспүүбүлүкэтээҕи оҕону эбии үөрэхтэһин киинэ уонна Алын компьютернай академия ыыппыт III өрөспүүбүлүкэтээҕи робототехника РобОТС (роботы онгор, тан, салай) фестивалыгар баран ситиһилээхтик кыттан кэлилэр.

"Акана" диэн хамаандаҕа кирибит Торохов Святослав (4 кылаас), Петров Саша, Семенов Андрей (2 кылаас) үөрэнээччилэрэ лево-конструкторга 16 хамаандаттан VI миэстэ, корейскай хьона робофутбол күрэххэ 9 хамаандаттан I миэстэни ылан үөрэн-көтөн кэллилэр. Кылаабынай судуйа Хангаластан төрүттээх ХИФУ профессора Максимов В.В. илии баттаһынаах I истиэпэннээх дипломунан, сертификатынан, кубогунан наҕараадаланнылар.

Робототехникаҕа кинилэри алын кылаас учуутала Васильев М.Н. эрчийэр.

Оҕолор аны сайын СӨ хамаандатыгар кириэргэ, Кореяҕа барарга ынгыры ыллылар. Кинилэр Кореяҕа баран араас омук оҕолорун кытта күөн көрсөн өрөспүүбүлүкэлэрин чистээхтик көмүскүөхтэрэ диэн эрэнэбит.

Агафья ИВАНОВА, Акана.